

MKR-SAK 26/01: EMBETSKOMITEEN

Saksførehavar: Joar Haga

Dokument: Utdrag av rapporten fra embetskomiteen [redacted]
Protokoll av TN-sak 7/01 [redacted]

Bakgrunn og lesehjelp:

Etter at "Vigsling av kantor – komitéen" (VAK) var ferdig med sitt arbeid, peika innstillinga på at det var naudsynt med ei embetsteologisk avklaring i Dnk. Difor ba Kyrkjemøtet om at Kyrkjerådet sette ned eit utvalg som skulle ta seg av dette.

Det heiter i mandatet at "arbeidet tar hensyn til de økumeniske *samtaler* [mi utheving] vår kirke har deltatt i." Dette har utvalget tolka som økumeniske *avtalar* som Dnk har forplikta seg på.

Innstillinga gjev ei brei innføring i problematikken rundt embetet. Etter ein kort "setting the scene" – innføring og eit samandrag av innstillinga, får me presentert eit historisk riss frå GT/NT via oldkyrkja og mellomaldrar til reformasjonen. Det kan vere grunn til å merke seg korleis reformasjonsskapitlet er utforma, sidan det på den eine sida fokuserer fyrst og framst på brotet med den katolske kyrkja og på den andre sida legg ein del normative føringar på det som seinare heiter eit "klassisk luthersk syn".

I kap. 7 tek ein opp embetssynet i høve til dei økumeniske avtalane Dnk har underskrive det siste tiåret. Etter å ha peika på ulike problemar som må løysast, tek ein opp ulike løysingsmodellar for den aktuelle kyrkjelege situasjon (kap. 8). Til slutt kjem konklusjonane og tilrådingane i kap. 9. Desse er ikkje eintydige, men ein opererer med eit fleirtal og eit mindretal som er ueinige om vurderinga av diakonatet sin plass i høve til *ministerium ecclesiasticum* og difor også korleis eit 3-delt embede er å sjå. Eit utvalgsmedlem vil også vidareføre kateket-tenesta som eigen tenestekategori.

Nokre merknadar til kap. 7:

Porvoo:

Bispeembedet har fått ei grundig handsaming og reflekterer sondringa mellom apostolisk suksesjon som viser seg i heile fylde til den kyrkjelege overlevering og det konkrete *teikn* på apostolisitet som den historiske suksesjonen er. Det vert framheva at teiknet ikkje er naudsynt, sjølv om tilsynet (*episkopé*) er det, "men en anerkjennelse av dets verdi inngår i det fellesskap som etableres". Difor er fellesskapet med anglikanarane *full-kome* i den augneblinken avtalen vert underskriven. Det heiter i sluttkapitlet at "bispeembedet er i sin kjerne prestetjeneste med visse

utvidede fullmakter *jure humano*", samt at dette embedet må utøvast på ein "personleg, kollegial og kommunal" måte (jf. BEM-dok.).

At ein skiljer mellom sak og uttrykk (teikn) er både rett og godt, men samstundes slår ein fast at Porvoo-erklæringa sin merknad om *normalt* å invitere representantar til bispevigslar slett ikkje treng å meine *alltid*, sidan ein har eit historisk belegg for dette.

For Porvoo-samarbeidet er det oppløftande at ein seier at domprost-ordinasjonar bør avviklast. Men ein må spørje seg kva som ligg i at "nødstilfeller" er unntaket. (s.81) Det kan tenkjast at MKR er interessert i å presisere kva som kan verta kvalifisert som eit naudstilfelle. Biskopen sin juristidiksjonsmynde i sitt eige stift opnar ikkje umiddelbart for at andre biskopar kan ordinere til teneste der. Difor meinte mange at det var naud då Biskop Bjørn Bue døydde, og domprosten ordinerte. Spørsmålet er om det same kan seiast om biskopar som tek ferie i "prime time" for ordinasjon, eller er imot kvinnelege prestar og difor set domprosten til å ordinere (Biskop Halvor Bergan). Ei anna innstramming i høve til notidig praksis har vore å avgrense bruken av fullmakter til embetsteneste for uordinerte vikarar.

Nådens Fellesskap:

Då dei embetsteologiske implikasjonane av NF ikkje stod sentralt i drøftingane med Metodistkyrkja, har innstillinga kun valgt å repetere dei sju punkta i avtalen som rører ved embetet. Men det er mogleg at tilråinga til avtale som vert sitert (s 75) er nøkkelen til å forstå korleis komitéen tolkar NF. Då avtalen inneheld ein "anerkjennelse av hverandre som kirker og en forpliktelse til et slikt utvidet kirkefellesskap", er embedet allereie implisert, sidan me forstår tenesten kring ord og sakrament som konstitutiv for kyrkja (CA V før CA VII). Dersom ein tolkar avtalen slik, er presiseringa av at ein "anerkjenner hverandres prestetjeneste" berre eit eksplisitt uttrykk for det som allereie ligg i at ein godkjenner kvarandre som kyrkjer.

Leuenberg-konkordien:

Ein drøfter kompatibilitetssida ved å både vere knytta til Porvoo og Leuenberg samstundes, og seier at "en utbredt vurdering i Den norske kirke var at den ekklesiologiske balanse som vår kirke allerede lever med internt, fant sitt økumeniske uttrykk gjennom tilknytning både til Porvoo og Leuenberg".

Innstillinga innrømmer at Konkordien ikkje tek opp embetsspørsmålet som eit eige tema, men at forståinga av kyrkjefellesskap og einskap er uløseleg knytta til forvaltninga av ord og sakrament. Det impliserer at også tenesta kring ord og sakrament får stor tyngde.

Her har ein teke med fråsegna frå 1984 ("Die Kirche Jesu Christi"), der det heiter at embedet høyrer til "the being of the Church/zum Sein der Kirche". Denne fråsegna stadfester også at "episkopé-tenesta" er "ordets tjeneste til beste for kirkens enhet" (s.77). Samstundes vert det påpeika at også ikkje-ordinerte medlemmer har del i leiinga av kyrkja. Dei einskilde måtane å utforme dette på, dvs. både i synodale og episkopale strukturar, vert sett på som ein rikdom og ei gåve frå Gud.

Oppsummerande kan ein peike på at kyrkjeavtalane sin rettslege status vert forstått som *ikkje bindande* i høve til endringar i embetspraksis. Kyrkjeavtalane er med andre ord ikkje noko *sjølvstendig rettskjelde* som gjev normative føringar for korleis me forstår embedet, slik t.d. vedkjenningskriftene til Dnk er det. Dersom ein forstår avtalane som "*politiske*"

viljeserklæringer, noko det er grunn til å tru at komitéen gjer, er viljen for fleirtalet i komitéen avgrensa til å byggje opp under det fleirtalet kallar eit "klassisk luthersk syn". Men det er grunn til å hevde at intensjonane i avtalane langt i stor grad er dekkja av komitéen sin innstilling.

TN si handsaming:

1) Saksgang

TN slutter seg til Bispemøtet sitt råd om at denne saka treng meir tid og vil tilrå at ein ikkje finaliserer dette på Kyrkjemøtet 2001. Nemnda peiker på at saka er inne på eit godt spor, men at fleire ting vantar større avklaring. Asymmetrien mellom fleirtalet (det eine embetet) og mindretalet (utgreie eit tre-ledda embete) ser TN som ei utfordring til å sameina momenter frå begge posisjonane. Nemnda peiker også på at den norske forståinga av eit karitativt diakonat kan yte noko vesentleg til den økumeniske drøftinga om kyrkjeleg teneste generelt og diakonater spesielt. Diakonater har ein særskild forplikta seg om å konsultere dei kyrkjene Dnk har fellesskap med gjennom "Nådens Fellesskap" (pkt. 37) og "Porvoo-avtala" (§58 b (vii)). På grunn av dette og med den konsensus om ein meir generell "accountability" som ligg til grunn for desse samarbeidsavtalane, er det naturleg å oversetje større deler av innstillinga til engelsk.

2) Innhald

Frå samtalen i nemnda kan ein peike på desse momenta:

- ein vil avvise at spørsmålet om å "inneslutte diakonien...i det kirkelige embedet...innebærer en fare for å gjøre diakonien nødvendig for å skape tro, med den følge at lov og evangelium blandes sammen" (s. 107). Diakoni er ikkje naudsynt for å skape trua, det sørger forkynninga av Ordet for. Samstundes vil ei diakonal teneste innafor det ordinerte embetet ikkje vere ei samanblanding av lov og evangelium, då denne tenesta kan tenkjast å vere naudsynt for kyrkja: Som ei organisk frukt av trua (s. 22). At diakoni ikkje er naudsynt for å skape tru, tyder ikkje at diakoni ikkje er naudsynt for kyrkja si sending til verda. Det som skaper tru og det som er naudsynt for kyrkja er altså ikkje like storleikar.
- avvisinga av eit embetshierarki og styrkinga av det ålmenne prestedømmet seier TN seg glade for.
- TN peiker også på at ein maktkamp mellom yrkesgrupper verken bør eller er nøydd til å vere utgangspunkt for drøftinga av korleis Dnk skal utforme sitt syn på kyrkjeleg teneste. I Dnk har eit uordinert, lek person mest makt, nemleg statsråden

3) Vidare drøfting

Mellom dei materiale ynskjene til vidare handsaming, finn TN det verd å nemne desse:

- konsultasjon med dei kyrkjene me har forplikta oss å samarbeide med i utforminga av diakonater.
- kva tyder det at prestenesta er kvalifisert som teneste (ministerium), og kva er naudsynt i denne tenesta?
- tilhøvet mellom embetsbærar og administrativt tilsette.

Framlegg til vedtak:

- 1) *Mellomkyrkjeleg Råd takkar for innstillinga og slutter seg til TN og Bispemøtet sine vedtak om at saka treng meir tid. MKR ber om at saka ikkje må finaliserast på Kyrkjemøtet i 2001.*
- 2) *Rådet ber om at TN sine råd for vidare oppfølging av embetsspørsmålet vert tekne med i den vidare handsaminga.*
- 3) *Rådet vil gjere det mogleg for dei næraste økumeniske partnerane til Dnk, Porvoo-kyrkjene og Metodistkyrkja i Noreg, å uttala seg om innstillinga før saka finaliserest. Difor bør deler av innstillinga omsetjast til engelsk.*

KAPITTEL 4

Reformasjonen og embetet

I Innledning

I dette kapitlet vil vi først presentere grunntrekkene i reformasjonens vektlegging og nyoppdagelse av det allmenne prestedømme (I). Dernest skal vi se hvordan dette svarer til tankelinjene i *Den augsburgske bekjennelse* (CA 1530) og et annet sentralt skrift fra reformasjonstiden *Traktaten om pavens makt og overhøyhet* (1537), og den vektning disse gjør av henholdsvis *evangeliet og tjenesten* med evangeliet (II). En kort oppsummering følger så til slutt (III).

Det sier seg selv at vi i det følgende kun kan trekke fram noen grunnleggende tankelinjer og hovedpunkter – slik vi ser det – i det veldige materialet som reformasjonsskriftene utgjør. Fremstillingen viser likevel hele tiden underveis til kildene for standpunkter og konklusjoner. Mer enn kanskje noe annet sted i denne innstillingen innbyr temaet til mer omfattende studier.

Ved å vinkle emnet som vist ovenfor, har vi også angitt noen grunnleggende forutsetninger for tilnærmingen. Den viktigste er alt nevnt: Embetssynet i en evangelisk-luthersk kirke henger organisk sammen med evangelieforståelsen. Det er Skriften som kaster lys over kirkelæren (ekkesiologien) og de kirkelige tjenester (embeter). Det er også slik CA etter vår forståelse tilrettelegger saken. Men det vil også være sakssvarende å la Luthers øvrige skrifter (og implisitt dermed de første evangeliske menighetsdannelsene) være med-tolkere i presentasjonen av et «luthersk» embetssyn, i den grad det kan kaste lys over fremstillingen. Vi vil starte der.

II Embetet – et av kirkens kjennetegn

Embeter er et av tegnene på kirkens eksistens eller nærvær i verden, skriver Luther i et av sine kjente skrifter (*Om konsilene og kirken*, 1539). Kirken har tjenester/embeter, og kaller mennesker til å gå inn i disse. Men først nevnes fire andre av kirkens til sammen sju kjennetegn: Guds ord, dåpen, nattverden og nøklemakten. Det er for at disse «midler» skal øve sin frelsende, helligende eller legende gjerning at kirken må ha (faste) tjenester og kalle tjenere (her nevnes: biskoper, prester eller forkynnere) til å gå inn i dem. Vi nevner også de to siste av kirkens kjennetegn: Kirkens offentlige fremtreden med bønn og lovsang (gudstjenesten), og (vilje til) lidelse for Kristi skyld («korset»).

Vi finner den samme tankerekke allerede i skriftet *Om innstiftelsen av kirkens tjenester*, 1523.

En dobbel begrunnelse for embetet

Grunnlaget for tjenesten er dobbel: For det første ligger dette grunnlaget i alle døptes og troendes prestedømme. Det er på deres vegne og i kirkens navn at noen utøver den særskilte prestatetjenesten. For det andre, og «enn mer» (*Om konsilene og kirken*) hviler tjenesten i Kristi

egen innstiftelse, sier Luther, med henvisning til de kjente ord i Ef 4,11: «Han satte noen til apostler, noen til profeter, noen til evangelister etc.» Derfor skal også tjenesten aktes høyt, for den kommer fra Kristus selv.

Det er ikke noen motsetning mellom dette på samme tid «nedenfra»- og «ovenfra»-perspektiv på embetet. Begge hviler i erkjennelsen av at Guds ord alltid må forkynnes, slik at kirken kan bestå.

Likevel har kirken erfart at de ulike utgangspunktene kan lede tankene i forskjellige, og stundom motsatte, retninger: Den *indirekte* basis (det at embetet er sprunget ut av det allmenne prestedømme) resulterer hos noen i en ren funksjons- eller organisasjonsmessig begrunnelse for denne tjenesten. Om derimot den *direkte* innstiftelse ved Kristus vektlegges alene, kan det – på den andre side – true forståelsen av tjenestens art og den nære og nødvendige forbindelse det må være mellom embete og menighet.

Fullmakt og plikt

Men forbindelsen mellom embete og menighet er av den største viktighet: Alle troende døpte har mottatt «prestedommet» fra Kristus, vår øversteprest. I dette ligger, prinsipielt sett, fullmakt og plikt til å utøve alt det som er nødvendig for å nære og styrke troen, inklusive det å forkynne evangeliet og forrette sakramentene. Det at man også har et «spesielt» presteembete eller prekenembete opphever ikke denne fundamentalbestemmelsen. Derfor må det finnes en basis for kirkens prekenembete som ikke tildekker eller reduserer betydningen av alle kristnes prestedomme. Men det samme kan også sies med motsatt fortegn: Det at «alle», d.v.s. menigheten, er gitt disse fullmakter, kan ikke brukes til å redusere betydningen av at «noen» til enhver tid må utøve tjenesten med Ord og sakrament.

Alle kristne, som er menigheten eller Guds folk, er altså i den «stand» at man har fullmakt og plikt til å forkynne Ordet. De skal alltid gjøre det når det er nødvendig. Og dette er ikke bare en hvilende ordre. *Nødvendig* peker på to forhold: For det første å forkynne evangeliet der det ellers blir hindret. Da hersker det nød. For det andre er det den troendes *skyldighet* alltid å utbre evangeliet. *Nød* må altså ikke først og fremst forstås som unntakstilfeller, i betydningen: «i nødsfall».

«Det forholder seg hos Luther ikke slik at ansvaret for evangeliets forkynnelse i første rekke er prestens sak, mens lekmannen i bestemte helt sjeldne nødssituasjoner kan tillates å utføre det som i grunnen er prestens plikt.» Denne «oppfattelse ville snu Luther på hodet. Hos Luther er det nemlig omvendt: Embetets spesielle forkynnelsesoppdrag er innrammet av det mer omfattende forkynnelsesoppdrag som er gitt til hele menigheten.» (I. Asheim, *Tidsskrift for Teologi og Kirke* 3/1976).

Det er altså de – prinsipielt sett – samme tjenestefullmakter som utøves offentlig, for hele menigheten, av dem som er kalt til dette, og som innehar det vi kaller Ordets embete. Men i menighetens forsamling vil det normalt ikke være en nødvendighet at «enhver» går inn i disse oppgavene – i den mer omfattende betydning. «Hvordan skulle det da gå?» spør Luther retorisk. «Én alene må man befale å gjøre dette [...] dette må de andre være tilfreds med og enige om» (*Om konsilene og kirken*).

Denne tankegangen er klargjørende formulert i skriftet *At en kristen forsamling har makt og rett til å bedømme all lære og kalle lærere* (1523): Kommer en kristen til et sted der det er

andre troende som med ham *har samme fullmakt og rett*, skal han ikke stikke seg fram, men la seg kalle og dra fram, for i de andres sted og på deres befaling «preke og lære». Med nesten likelydende ord hevder Luther det samme i skriftet *Til den kristne adel i den tyske nasjon*, skrevet så tidlig som i 1520.

Bibelteologisk grunnlag

Læren om alle døptes/troendes prestedømme er sentral gjennom hele Luthers liv og forfatter-skap, og den har betydning for de fleste teologiske og kirkerettslige spørsmål han og reforma-sjonen måtte ta stilling til. Den har sitt grunnlag i kjernen av det vi forstår med evangelisk-luthersk teologi: *i læren om Kristus og rettferdigjørelsen*. Den har derfor et bibelteologisk grunnlag. Læren om det allmenne prestedømme fant Luther både i det gamle og det nye testamente.

Det er fordi Gud er en ordens Gud og forkynnelsen av evangeliet alltid må sikres, at menigheten må kalle noen til å utøve den regelmessige og offentlige tjeneste med ordet. Resonnementet blir ikke da: Fordi alle har fått alt gjennom dåpen og troen, kan enhver utøve disse fullmakter på en individuell basis. Det er motsatt: Fordi Guds folk, menigheten, har fått alle frelsesgoder, skal de forvaltes offentlig av dem som har fått gudsfolkets kall og samtykke. Prest er man alltid *for andre*, aldri alene eller for seg selv.

Hva er da en prest?

Med en slik forståelse blir «presten» i en evangelisk messe en som tjener det «kongelige presteskap» (1 Pet 2,9). Han representerer menigheten på en måte som forutsetter likeverd, inkludering og samarbeid. Samtidig representerer presten Kristus: Han står overfor menig-heten med Kristi autoritet.

Igjen: Det samme gjør enhver kristen som preker eller vitner for en annen, tar imot skriftemål eller trøster med evangeliet. Det skjer i Jesu Kristi navn og med hans autoritet. Å være prest i *denne* betydning er å være et rettferdiggjort menneske som lever i helligjørelse. Dette er en nødvendig og likevel (normalt) ikke tilstrekkelig betingelse for å ha det kirkelige embete. Kallelsen må komme i tillegg.

Satt på spissen blir derfor forskjellen, prinsipielt sett, mellom alle troendes prestedømme og prekenembetet at det siste har en offentlig og representativ karakter. Man sier gjerne at en ordinert prest derfor står *i* menigheten og *overfor* menigheten, og at han både er *fri* – i forhold til illegitime krav mot embetsførselen – men samtidig *bundet* av Guds ord.

For embetsbæreren er det altså ikke tale om en individuell frihet, og for menigheten ikke tale om en demokratisk rett.

Det som her er sagt, kan ikke på noen måte redusere storheten i eller verdsettelsen av «det kirkelige embete». Luther selv karakteriserer det som «det høyeste i kirken» – simpelthen fordi det formidler til menigheten de himmelske frelsesgoder.

Luther unngikk betegnelsen «prest» om nådemiddeltjenesten. Grunnen er at Det nye testamente bruker «prest» enten om alle kristne (1 Pet 2,5-10), eller om Kristus alene (Hebreeerbrevet, særlig kapitlene 7-10). I det siste tilfellet sammenliknes Jesus med offerpresten, som hvert år måtte ofre for folkets synder og gå imellom Gud og mennesker.

Med Jesus er det annerledes: Han har «en gang for alle» gått inn i helligdommen. «I kraft av denne (Guds) vilje er vi blitt helliget ved at Jesu Kristi legeme ble ofret én gang for alle» (Hebr 10,10). Han er «mellommannen for en ny pakt» (Hebr 12,24).

NT bruker altså ikke begrepet «prest» om noen gruppe mellom Jesu yppersteprestelige embete og alle troendes prestelige stand. Vårt ord «prest» er avledet av det greske ordet *presbyteros*, som egentlig var et lekmanns»embete» (se kap. 3).

Ordinasjon og kall

Det følger av dette at det ikke er plass i en luthersk kirke for den tanke at vigslingen til det offentlige embetet har overdratt eller gitt ordinanden en spesiell «karakter» (preg), og slett ikke en «uutslettelig karakter» (latin: *character indelebilis*). Luther kaller slike idéer for oppdiktede menneskepåfunn. Et avgjørende brudd med det romersk-katolske syn skjer med erklæringen om at alle kristne tilhører en og samme geistlige stand. For det er bare dåpen, evangeliet og troen som kan skape åndelige og kristne mennesker.

Det er derfor dåpen som er vårt rette «ordinasjonssakrament» (*Om innstiftelsen av kirkens tjenester*, 1523). Derfor kan det heller ikke være rett å skille klerus fra «folket». Dåpen er fundamentet for den nye pakts prestedømme, og nattverden er det nye testamente: Med Kristus som testator, hans legeme og blod som segl, og syndstilgivelsen som de troendes arv (*Om kirkens babyloniske fangenskap*, 1520). Derfor er dette også et *allment* («alminnelig») prestedømme.

I et slikt perspektiv er det ikke plass for en hierarkisk embetsoppfatning, i ordets bokstavelige betydning («prestestyre»). De inndelinger i nivå eller tjenester som finner sted, vil måtte begrunnes i menneskelig rett, og må skje ut fra formålstjenlighet. Fremfor alt gjelder i den kristne menighet det vi kunne kalle «det omvendte perspektiv»: «Den største av dere skal være som den yngste, og lederen skal være som en tjener», Luk 22,26; dette er en av de mange skrifthenvisninger Melanchthon bruker i *Traktaten om pavens makt og overhøyhet* (1537).

Ordinasjonen til den *faste, offentlige tjeneste* med Ord og sakrament (som skjer med Guds ord, bønn, påkallelse av Ånden og håndspåleggelse) er den handling som bekrefter Guds og menighetens kall til tjeneste. Det er en rød tråd gjennom Luthers skrifter at *kallet (vocatio)* er det vesentligste elementet i ordinasjonshandlingen. Begrepene «ordinere» og «kalle» brukes synonymt. Mot selvtekt, og ellers mot alle fornuftsgrunner man subjektivt måtte ha om hva som kan gjøre en person skikket til å inneha prekenembetet, holder han fram det ytre kall som ubetinget nødvendig for tjenesten i kirken. Slik må det være i kirkens normalsituasjon. Det som tilhører alle, kan ikke en enkelt ta i bruk på egen hånd, uten fellesskapets samtykke.

Apostolisk suksesjon?

Sentralt i romersk-katolsk teologi står tanken om den *apostoliske suksesjon*. Man hevder en ubrutt linje av ordinerende biskoper like tilbake til Peters apostoliske embete. Vi skal ikke her dvele mye ved de historiske og teologiske innvendinger som kan reises mot denne læren. Men, fordi det er et tema som dukker opp senere i fremstillingen (se kap. 7), må det slås fast at reformasjonen representerte både et ideologisk og faktisk brudd med denne suksesjonstanken.

Luther argumenterte for det første også her ut fra tanken om det allmenne prestedømmet og den «vigselen» alle har i dåpen: Hvis vi ikke hadde en høyere vigsel i oss enn den som pave eller biskop kan gi, ville det ikke skapes prester, kan han si (*Til den kristelige adel*). Poenget med en slik påstand er ikke å redusere vigslingens betydning, men derimot å si at denne vigslingen bekrefter den «prestestand» som prinsipielt sett allerede er gitt alle kristne i kraft av dåpen.

For det annet deltok Luther selv i ordinasjoner (som med-ordinator, for eksempel i Naumberg 1542), som han anså for rette og gyldige, selv om de representerte et klart brudd på kirkens vigselsuksesjon. For ham var det nok at det vi kan kalle «lære-suksesjonen» og menighetens prinsipielle kallsrett kommer til uttrykk.

I denne sammenheng kan det kanskje være rett å peke på en annen side ved reformasjonens vigslinger av tilsynsmenn: Like viktig som det faktiske bruddet med en apostolisk suksesjon var den *intensjon* som lå bak handlingen. Uten den rette *intentio* inntreer ifølge katolsk lære ikke den sakramentale virkning av ordinasjonen. Reformasjonens intensjon var nettopp å bryte med Romerkirkens forståelse av hva som var en prests fornemste oppgave, jfr. striden om messeofferet (se for eksempel den grundige behandlingen av dette i skriftet *Om Kirkens babyloniske fangenskap*, 1520).

Endelig må det minnes om at da Luthers medarbeider Johannes Bugenhagen, som ikke selv var bispeviet, vigslet de første biskoper, superintendenter, for Danmark/Norge i København i 1537, skjedde det et klart brudd med suksesjonen. Det kan man beklage, som noen gjør. Men det var ikke noen nødssituasjon som var bakgrunnen. For katolske biskoper var for hånden – om enn i fengsel.

III Bekjennelsens embetsforståelse

Confessio Augustana behandler ikke det allmenne prestedømme som et eget tema. Det skyldes ikke minst formålet med skriftet, som var – om mulig – å bevare enheten med Romerkirken og hindre et skisma. Det motsatte er tilfelle med *Traktaten om pavens makt og overhøyhet*, jfr. nedenfor.

Det er tre artikler i CA som gjerne nevnes sammen med ordet «embete», nemlig artiklene 5, 14 og 28. Men disse artiklene har et svært ulikt sikte.

CA 5

Artikkel 5 er egentlig ikke en selvstendig artikkel. Den begynner ikke som de fleste andre artiklene med å slå fast hva menighetene lærer, men med en henvisning til den foregående artikkel, som handler om rettferdiggjørelsen: «*For at vi skal komme til denne tro, er det innstiftet en tjeneste (latin: ministerium, tysk: Predigtamt) med å lære evangeliet og forvalte sakramentene.*» Resten av artikkelen handler så om hvordan Gud ved sin Hellige Ånd virker troen i oss, og at han «for Kristi skyld» (to ganger nevnt) rettferdiggjør den som tror, «for at vi ved troen skulle få Ånden som det var gitt løfte om» (Gal 4,14).

Gud er det egentlige subjekt for formuleringen «er det innstiftet», slik det også går fram av den tyske versjonen. Samtidig ønsker ikke setningen å fokusere på embetets innstiftelse i og for seg. Det ligger nemlig i sakens natur at kun Gud kan innstifte tjenesten med å forvalte de

himmelske gaver han alene kan gi. Intensjonen er altså å si noe om hvordan den rettferdiggjørende tro kan bli den enkelte til del («På denne artikkel hviler alt, hva vi lærer og lever.» og: «Fra denne artikkel kan man ikke vike eller gi noe etter, ikke om så himmel og jord eller alt annet falt», heter det i et annet reformatorisk skrift, *De schmalkaldiske artikler*, 1537).

Her er grunnen til at vi innledningsvis nevnte at evangelieforståelsen kaster lys over embetsforståelsen. CA viser i måten artiklene 4 og 5 er tilordnet hverandre på *at* det er slik og *hvorfor* det er slik.

Samtidig ser vi at det er «prekenembetet» det tenkes på når CA omtaler tjenester eller embeder. Luther brukte også oftest begrepet «Predigtamt», ikke «tjeneste» eller «tjenesten med Ord og sakrament», i sine skrifter. Det betyr ikke at prekenen er noe annet eller mer enn sakramentene, og at det slik har en høyere rang enn disse. Men evangeliet er det forkynte og hørte ord – først, som skaper troen.

CA 14

Artikkel 14 har overskriften «Om den kirkelige ordning». Om denne lærer «de, at ingen bør lære offentlig eller forvalte sakramentene i kirken, uten at han er rettelig kallet».

Ingen på reformasjonstiden kunne med formuleringen «ordning» (latin: *ordo*) forstå noe annet enn den geistlige «stand» - i kirkerettslig betydning. Dette bryter ikke med det vi før har gjort rede for om hva som er alle troendes rette åndelige (=geistlige) stand. Artikkelen sier dette klart: Det dreier seg om dem som på menighetens vegne gjør dette *offentlig (publice)*.

Men hva betyr «rettelig kallet»? Det kan ikke bety en type monopolisert laugs-inngang i tjenesten, der «rettelig» er et rettslig privilegium som noen få, for eksempel fyrsten eller kirkeledelsen, kan utøve. I så fall hadde reformatorene spilt fra seg sine menigheters viktigste rett: kallsretten! Ordet må derfor bety: i overensstemmelse med kirkelig sedvane. Hva dét er, taler CA 28 tydelig om: Det er tenkt på den apostoliske skikk med å kalle, innvie og sende ut tjenere, etter Jesu ord i Joh 20,21: «Likesom Faderen har sendt meg, sender jeg dere.»

Bare Gud kan i egentlig forstand kalle mennesker til å gjøre tjeneste for seg. Men han gjør det *formidlet* (latin: *mediata*), gjennom mennesker som opptrer på menighetens vegne. Ingen kan kreve tjenesten, ved for eksempel å påberope seg et direkte kall fra Gud, eller en indre, subjektiv overbevisning.

CA 28

Art. 28 handler om «den kirkelige makt». Her dras grenselinjene mellom verdslig og åndelig makt, mellom legitim og illegitim kirkelig maktanvendelse, og her drøftes forholdet mellom biskoper og menigheter. For det tema som behandles i denne innstillingen er det egentlig kun ett område vi må nevne: Den fullmakt biskopene har etter guddommelig rett, er den samme som gis enhver prest i ordinasjonen.

CA 28 vil således være et sterkt belegg for påstanden om at den evangelisk-lutherske kirke kun kjenner ett embete (i denne betydning av ordet): «Hvis biskopene har noen annen makt eller domsmyndighet [...], har de den etter menneskelig rett.» Dette er også et viktig poeng å ta med seg til de økumeniske samtaler om embetsforståelsen.

Traktaten om pavens makt og overhøyhet (1537)

Dette skriftet er det også relevant å nevne i forbindelse med vårt tema. Traktaten må nemlig sees i sammenheng med bekjennelsesdokumentet Confessio Augustana. Traktaten ble til noen år etter riksdagen i Augsburg, men tar opp spørsmål det ikke ble tid og anledning til å drøfte der. De evangeliske kristne anerkjente straks Traktaten, som ble oppfattet som et tillegg til CA, og den ble ellers umiddelbart betraktet som et eget bekjennesskrift.

Dokumentets hovedtema er å bekjempe Romerkirkens lære om pavens makt og overhøyhet over andre biskoper og menigheter. For oss er det av interesse å se hva som dermed både direkte og indirekte sies om embetet: Kristus har gitt *menigheten* nøklemakten (til å binde mennesker i og løse dem fra synd), uten noen annen «formidler» (latin: *principaliter et immediate*). Det er av denne grunn menigheten har rett til å kalle embetsbærere. Samtidig er ikke deres oppdrag gitt av menigheten, det er gitt av Kristus. De går med et autoritativt Kristus-ord, noe som gjør at de har krav på lydighet når de er tro mot apostlenes ord.

Apostler, biskoper og pastorer har således, grunnleggende sett, det samme mandat. Men apostlenes rolle er fundamental og enestående, fordi de har sitt kall direkte fra Kristus. Apostlenes etterfølgere i dag har sitt kall fra kirken, men representerer likevel Kristus, når de taler som apostlene. Av dette gir det seg selv at menighetene aldri kan bli herrer over nådemiddelforvaltningen, like lite som embetsbæreren kan bli herre over menigheten. For «retten» til å kalle og retten til å utøve/forvalte er gitt av Kristus.

IV Oppsummering

Luthers og andre reformatorers skrifter, de nye menighetsdannelser og de reformatoriske bekjennesskrifter lærer at Kristi fullmakter og autoritet er gitt til fellesskapet av alle troende. For: «Dåpen, evangeliet og troen gjør alene noen 'geistlig' (= åndelig, tysk: *geistlich*) og til Guds folk» (*Til den kristelige adel i den tyske nasjon*). Det er alle kristnes skyldighet å utbre evangeliet. Det skjer enten innenfor det allmenne prestedømmet eller innenfor de tjenester kirken kaller til.

På vegne av Guds folk kalles noen til å forvalte den felles arv og til å gå inn i den særskilte tjenesten med Ord og sakrament. Dette er en tjeneste Gud har innstiftet, og den skal aktes høyt, ikke på grunn av innehaveren, men fordi den formidler Guds frelsesgoder til sitt folk.

Vigslingen eller ordinasjonen til Ordets embete er bekreftelsen på det kall som allerede er gitt, og må derfor sees som ett av flere ledd i den prosessen som gjør en person til menighetens hyrde. For reformasjonsmenighetene var det et særlig anliggende å understreke *kallsretten*.

Prinsippet om at en skal være «rettelig kallet» står over den til enhver tid gjeldende kodifiserte rett. Ordet henspiller i første rekke på at kallelsen, utvelgelsen og utsendelsen skjer på apostolisk vis – det vil si at menighetene bruker den rett og fullmakt Kristus har gitt.

Embetsforståelsen i forhold til økumeniske avtaler

I mandatet for utvalget (embetskomitéen) forutsettes det at «arbeidet tar hensyn til de økumeniske samtaler vår kirke har deltatt i.» Vår kirke har deltatt i mange økumeniske samtaler både på nasjonalt, nordisk og internasjonalt nivå. Noen har vært multilaterale, men langt de fleste har vært bilaterale dialoger. Selv om det er gitt mer eller mindre offisielle svar også fra Den norske kirke til mange av dialogresultatene, har bare noen av dem resultert i forpliktende avtaler om kirkefelleskap utover den lutherske kirkefamilie.

Dersom mandatet på dette punkt skulle tolkes vidt, ville vi måtte ta hensyn til et svært stort materiale. Ikke bare omfanget, men også den ulike grad av forpliktelse har imidlertid gjort at vi har valgt å begrense oss til de *avtaler* kirken har inngått. Vi begrenser oss også til en *teologisk* presentasjon og vurdering av de økumeniske avtaler.

Spørsmålet om hvem som har kompetanse til å inngå slike avtaler, og i hvilken utstrekning for eksempel Kirkemøtet kan binde andre instanser, vil ikke bli drøftet her. Den siden av saken at avtalene har rettsteologiske ambisjoner ut over dagens rettstilstand (momenter som ikke var gjennomtenkte på avtaletidspunktet), vil også ligge utenfor vår horisont. For en presentasjon av disse problemstillingene vises til *P.-O. Gullaksen: Stat og kirke i Norge* (Oslo 2000, s 136ff). Noen av disse spørsmålene har for øvrig funnet sin løsning gjennom endringer i Tjenesteordning for biskoper.

Kirkesyn og dermed også i noen grad embetsspørsmålet har stått sentralt i de fleste økumeniske dialoger. Det er likevel naturlig at det har fått mest oppmerksomhet i samtalen mellom kirker som har et forholdsvis klart utformet embetssyn og der embetssynet står sentralt i de klassiske kontroverser. Dette er en grunn til den ulike vektning og plass emnet har i de ulike avtalene. I samtaler med katolikker og anglikanere vil embetsspørsmål derfor vies langt mer oppmerksomhet og presiseres mer omhyggelig enn i samtalen med metodister og reformerte.

I tillegg kommer at embetsspørsmål lett kan bli ømtålige fordi de utfordrer eksisterende ledelses- og autoritetsstrukturer. I større grad enn på en del andre områder er embetsstrukturene et resultat av teologisk argumentasjon i kombinasjon med historisk-sosiologisk betingede utviklingstrekk.

I det følgende presenteres de avtaler utvalget har valgt å ta spesielt hensyn til (I). Det gis en kortfattet presentasjon av hva avtalene sier om embetet (II) før Biske- og Kirkemøtets vedtak om og signaturforklaringer til undertegningen blir markert (III). Til slutt blir de spørsmål, utfordringer og foreløpige konklusjoner utvalget finner mest relevante i forhold til vår oppgave, tatt opp (IV).

I Aktuelle dokumenter og avtaler

Som allerede nevnt, har Den norske kirke de siste ti-årene vært engasjert i en rekke samtaler med andre kirkesamfunn på ulike nivåer. Noen av disse samtalene har resultert i en fellesuttalelse og en gjensidig signert erklæring om litt ulike former for kirkefellesskap. Disse avtalene forplikter bare de enkeltkirker som undertegner dem, og gjelder derfor ikke mer allment konfesjonelt.

De avtaler utvalget finner det relevant å gå inn på i forhold til vår tolkning av mandatet, er følgende – i den rekkefølge de er blitt vedtatt:

- 1 *Fellesuttalelsen fra Porvoo - med Porvoo-erklæringen «Together in Mission and Ministry»* (1992), som var resultatet av en regional dialog mellom de britiske og irske anglikanske kirker og lutherske kirker i de nordiske og baltiske land som tok til i 1989. Den norske kirke vedtok å skrive under erklæringen i 1994, og begivenheten ble bl. a. markert ved en festgudstjeneste i Nidarosdomen i 1996.

Porvoo-uttalelsen har en rekke henvisninger til tidligere samtaler. Ikke minst gjelder det *The Niagara Report*, som var resultatet av en anglikansk-luthersk konsultasjon om tilsyn - *episkopé* - i 1987. Denne rapporten anbefaler at samtalene følges opp av regionale dialoger, noe som altså umiddelbart skjedde ved de tilsvarende kirkesamfunnene i Norden, Storbritannia og Irland, med tilslutning fra de baltiske land underveis i prosessen. Et annet meget sentralt dokument fra de senere tiårs multilaterale økumeniske samtaler som har gitt seg eksplisitt nedslag i Porvoo-uttalelsen, er det såkalte Lima-dokumentet *Dåp, Nattverd og Embete* (eller BEM, etter forbokstavene i den engelske teksten), utarbeidet i 1982 av Kirkenes Verdensråds kommisjon for tro og kirkeordning (Faith and Order). Representanter fra hele spekteret av kirkesamfunn anbefalte å gi ut dokumentet for allment studium, men sendte det også med en rekke spørsmål til kirkene for å få deres offisielle svar. I en viss forstand kan Porvoo vurderes som et uttrykk for en bred kirkelig resepsjonsprosess av BEM.

2. «*Nådens Fellesskap*» (NF). Dette er en fellesuttalelse med forslag til avtale som en samtalegruppe mellom Metodistkirken i Norge og Den norske kirke la fram i 1994. Samtalen var en nasjonal videreføring av en internasjonal dialograpport (*The Church: Community of Grace*, Geneve 1984, norsk: *Kirken - Nådens samfunn*), som også konkluderte med å anbefale kirkefellesskap, men som ikke førte fram til et endelig vedtak om dette i Den norske kirke (Kirkemøtet 1985). Også denne bilaterale dialogen har mottatt viktige impulser både fra BEM og fra Leuenberg.

Etter nye samtaler nasjonalt, som resulterte i rapporten *Nådens Fellesskap*, gjorde Kirkemøtet i 1995 vedtak om å godkjenne forslaget til en norsk avtale, som forplikter partene på et utvidet kirkefellesskap. Bispemøtets anbefaling ble gjort året før.

3. *Leuenbergkonkordien* (LC) er en felleserklæring om kirkefellesskap mellom lutherske, reformerte og unerte kirker fra 1973, og som Kirkemøtet 1999, etter anbefaling i Bispemøtet samme år, vedtok at Den norske kirke skulle slutte seg til. Førrige gang saken var aktuell (1976) ble det ikke gjort vedtak om tilslutning. Det ble den gang presisert at avvisningen ikke var teologisk begrunnet, men skyldtes kirkerettslige og formelle forhold som vanskeliggjorde denne type beslutninger.

4. Den norske kirke har helt nylig sluttet seg til den såkalte Felleseklæring om rettferdiggjørelsen (*Joint Declaration on the Doctrine of Justification, 1997*) som ble utarbeidet i samarbeid mellom *Det Lutherske Verdensforbund* og *Det pavelige råd for fremme av enhet mellom kristne* og til slutt med en kort tilleggstekst offisielt godkjent både på luthersk og romersk-katolsk hold. Deklarasjonen ble høytidelig undertegnet i reformasjonsbyen Augsburg 31. okt. 1999. En av innvendingene mot erklæringen har vært at den ikke går inn på de ekklesiologiske implikasjoner, og i for liten grad tar hensyn til uttalelsen «Kirche und Rechtfertigung/Church and Justification» som den felles dialogkommisjonen la fram i 1994. I Kirkemøtesak 15/97, der vedtak om norsk tilslutning til Felleseklæringen ble gjort, sies det også i komitéens merknader at «embeta og sakramenta» er et av de mange områder det må arbeides videre med, noe som bl. a. skjer i den pågående internasjonale dialogrunden.

Felleseklæringen om rettferdiggjørelsen er altså ekklesiologisk nokså taus, og selv om den har stor økumenisk betydning som et forpliktende vitnesbyrd om differensiert konsensus i forhold til et avgjørende lærepunkt, innebærer den ikke noen endring med hensyn til kirkefelleskap. Utvalget har derfor ikke funnet det naturlig å ta den med i sine vurderinger utover det som her er nevnt.

Det kan for øvrig også nevnes at den internasjonale romersk-katolsk/lutherske dialogkommisjonen i 1981 la fram et hoveddokument om embetet (*Das geistliche Amt in der Kirche, GAK*).

Den romersk-katolske kirke lærer at det ordinerte embete i sin fylde kun finnes hos biskopene. Dette fastholdes i Det annet Vatikankonsils dogmatiske konstitusjon «Om kirken»: «Biskopen [...] innehar fylden av det sakramentale prestedømme ...» (pkt. 26). Og videre: Biskopene er apostlenes etterfølgere, og «med full rett har biskopene i større eller mindre grad overdradd noe av sin embetsbyrde i Kirken til ulike underordnede. Således blir den kirkelige tjeneste, innstiftet av Gud, utøvet på forskjellige trinn ...» (pkt. 28). Samme syn uttales pregnant av den felles romersk-katolsk/evangelisk-lutherske kommisjon om det geistlige embete i kirken: «Etter katolsk lære er fylden av det ordinerte embete kun gitt i bispeembetet» (GAK 1981, s. 43).

Den norske oppfølgingen av dette skjedde primært gjennom videre arbeid i den nasjonale dialoggruppen. Dette resulterte i uttalelsen Kirkens Embete fra 1986.

II Avtalene og embetet

Fellesuttalelsen fra Porvoo

I Fellesuttalelsen fra Porvoo står embetsspørsmål sentralt, særlig forståelsen av tilsynstjenesten. Imidlertid er det viktig at en nærmer seg dette spørsmålet gjennom en bredere tilrettelegging. Som tittelen «Sammen i misjon og tjeneste» tilsier, blir det først redegjort for kirkens felles grunnlag og oppdrag, dens vesen og enhet, og ikke minst gis det en relativt omfattende redegjørelse for hva man er enige om i troen - noe som også inkluderer utsagn om det ordinerte embete og tilsynstjenesten (pkt. 32 j og k). Deretter følger en spesifisert hovedbolk om episkopatet i forhold til kirkens apostolisitet som helhet.

Embetet og kirkens apostoliske karakter

I forordet til uttalelsen presiserer dialogpartnerne at

bispeembetet og dets forhold til suksesjonen» har vært det «hovedproblem som må løses» (s. 6), og uttalelsen bryter nytt land i forståelsen av bispeembetet og den historiske suksesjon som «tegn». Kirkens apostolitet blir ikke definert i avhengighet av dette tegnet, men har sitt primære uttrykk i hele Kirkens apostoliske tradisjon. Apostolisk suksesjon må derfor ikke forveksles med den historiske suksesjon i en ubrutt ordinasjonsrekke, men viser seg, slik også Niagara-rapporten tidligere hadde formulert det, som kontinuitet bl. a. i forkynnelse, sakramenter, karitativ tjeneste, enhet mellom lokale kirker, - og i det som omhyggelig er formulert som «overlevering av embetsansvar» (pkt. 36).

Det ordinerte (apostoliske) embete (som i utgangspunktet ikke blir definert som bispeembetet)

«har et særlig ansvar for å vitne om denne tradisjon, og for å forkynne den på ny og med autoritet i hver ny generasjon» (pkt. 40). Eller som det sies i pkt. 17 under avsnittet «Kirkens vesen og kirkens enhet»:

«Det finnes ingen forkynnelse av ord og sakrament uten et fellesskap og dets embete. Slik konstitueres kirkens fellesskap ved forkynnelsen av Ordet og feiringen av sakramentene, forrettet av det ordinerte embete.»

Denne formuleringen kan tjene som et konsentrert uttrykk for tankegangen i Porvoo. Både kirkens enhet og dens mangfold er bygget på fellesskapet i Den Hellige Treenige Gud. De fellesskapsbånd som nevnes, er: den ene dåp, den felles bekjennelse av den apostoliske tro, den felles nattverd, det ene embete ... (pkt. 24). Dette synspunktet understrekes og følges opp i flere av de påfølgende punkter. F.eks. taler man om at enighet i tro og felles sakramentsfeiring «understøttes av et felles embete og visse former for kollegial og konsiliær rådslagning ...» (pkt. 28).

Porvoo beskriver forholdet mellom det allmenne prestedømme og «det ordinerte embete» slik:

«Som alle kristne, er ordinerte prester forbundet med Kristi prestedømme og kirkens prestedømme» (pkt. 32j). Derfor er alle kirkens lemmer «kalt til å delta i dens apostoliske oppdrag» (pkt. 32i), mens det ordinerte embetet med Ord og sakrament anses som en guddommelig innstiftet tjeneste, «... som en Guds gave til hans kirke» (pkt. 32j).

Enheten i embetet og det tredelte embete

Porvoo fastholder enheten i embetet, samtidig som en vil markere at dette ikke nødvendigvis forutsetter en bestemt utforming: «Den grunnleggende enhet i det ordinerte embete uttrykkes i tjenesten med ord og sakrament. I kirkens liv har denne enhet fått ulike former.» Her fastholdes altså embetets enhet, samtidig som det ryddes plass for et flerfoldig uttrykk som det tredelte embetet. Om dette sies det delvis historisk deskriptivt: «Det tredelte embete med biskop, prest og diakon ble det vanlige mønster i kirkens første århundrer og opprettholdes fortsatt av mange kirker, om enn noe ufullstendig». Noe mer normativt klinger et sitat fra BEM som følger umiddelbart: «Det tredelte embete med biskop, prest og diakon kan i dag

tjene som et uttrykk for den enhet vi søker og også som et middel til å oppnå denne enheten.» Som alltid i økumeniske formuleringer, er det interessant å merke seg bruken av hjelpeverb, i dette tilfelle «kan», det vil si hverken «skal» eller «bør». Her lanseres altså en nærliggende mulighet, men uten at det på noen måte insisteres. Det tredelte embetet forblir fakultativt (frivillig), her ytres intet pålegg. Når det på ny tas opp i pkt. 41, er det igjen i beskrivende ordelag, og en markering av at embetets form(er) er under forandring.

I selve *erklæringen* (pkt. 58-61) forplikter partene seg til «å arbeide for å nå fram til en felles forståelse av diakontjenesten» (pkt.58.b.vii). Det viser at åpenheten i spørsmålet om embetsmønster først og fremst gjelder diakonatet, som i mange kirker i dag er under endring. Når det gjelder synet på bispeembetet, er Porvoo langt mer tydelig; her er vi ved et spørsmål som ikke på samme måte blir stående åpent.

Bispeembetets betydning

Allerede i oppsummeringene om enhet i tro sies det:

«Vi tror at et pastoralt tilsynsembete (*episkopé*), utøvet på det personlige, kollegiale og fellesskapsmessige plan, er nødvendig for å vitne om og ivareta Kirkens enhet og dens apostoliske karakter. Videre opprettholder og bruker vi bispeembetet som et tegn på vårt ønske om, under Gud, å sikre Kirkens kontinuitet i apostolisk liv og vitnesbyrd. Av disse grunner har alle våre kirker et personlig utøvet bispeembete.» (pkt.32k)

Historisk berøres i en kort, men vesentlig paragraf det brudd i ordinasjonsrekken som fant sted i noen kirker på reformasjonstiden. Bruddet erkjennes, og også den betydning det fikk for manglende gjensidig anerkjennelse og brudd i kirkelig fellesskap. Samtidig åpnes det for at bruddet i den historiske suksesjon ikke behøver å betraktes som et brudd i den apostoliske suksesjon:

«I disse kirker har likevel bruddet i rekken av biskoper alltid vært ledsaget av viljen til og tiltak for å sikre Kirkens apostolske kontinuitet som en evangelisk kirke betjent av et biskoppelig tilsynsembete» (pkt. 34).

Viljen til kontinuitet viste seg bl. a. i at

«på reformasjonstiden ordinerte alle våre kirker biskoper (begrepet superintendent ble noen ganger brukt som synonym) til bispeembeter som bestod fra den katolske kirkes tid» (pkt. 34).

I tillegg kommer naturligvis også den videre definisjon av hele kirkens apostolitet som allerede er nevnt.

I dette ligger en klar oppfordring til de lutherske kirkene om å besinne seg på en arv der en tilsynstjeneste (*episkopé*) aldri ble suspendert, men, all annen forandring til tross, fortsatt er blitt ivaretatt gjennom biskoper hele tiden etter reformasjonen. Også her resonneres det skrittvis. Først markeres det at et pastoralt tilsynsembete er nødvendig, også fordi spennvidden i Guds gaver og kirkens mangfold skaper et «behov for et samordnende embete. Det er dette som menes med tilsynsmbetet, episkopé», [...] som [...] «er noe hele Kirken trenger.» (pkt. 42) Her fører uttalelsen inn en kondisjonal (betinget) formulering:

«Når dette tilsyn utøves med troskap i evangeliets lys, er det av grunnleggende betydning for Kirkens liv.» (pkt. 42)

Dernest blir *episkopé* utmyntet som et bispeembete (episkopalt), og i de følgende paragrafer beskriver man nærmere hva biskopene gjør, og hvordan embedet utøves.

Tre tegn: Kirken, embetet og suksesjonen

Begrepet «tegn» spiller en viktig rolle i Porvoos teologiske innplassering av den historiske suksesjon i forhold til eller innenfor den apostoliske tradisjon/suksesjon. Et tegn får betydning i kraft av det som det henviser til, og som ikke behøver være avhengig av eller utlevert til akkurat dette tegnet eller bare ett tegn. I pkt. 50 sies det:

«Hele Kirken er et tegn på Guds rike, og ordinasjonshandlingen eller vigslingshandlingen et tegn på Guds trofasthet mot sin kirke, særlig når det gjelder tilsynet med Kirkens oppdrag. Å ordinere eller vigsle en biskop i den historiske suksesjon, det vil si i den kontinuitet Kirken har villet opprettholde fra apostlene selv, er også et tegn» (pkt. 50).

Også i argumentasjonen om suksesjon går teksten skritt for skritt. Først hevdes at den apostoliske suksesjon i bispeembetet er «en synlig og personlig måte å understreke hele Kirkens apostoliske karakter på» (pkt. 46). «Kontinuitet i apostolisk suksesjon markeres (*is signified*) gjennom ordinasjon eller vigsling av en biskop. Under denne handling samles Guds folk for å stadfeste valget av den kandidat som er utpekt og be for vedkommende» (pkt. 47). Her spiller håndspåleggelse med bønn en betydningsfull rolle.

Bispevigslingen og det som der skjer liturgisk står altså i den apostoliske suksesjons tjeneste og er «et tegn på Guds trofasthet mot sin kirke, særlig når det gjelder tilsyn med Kirkens oppdrag» (pkt. 50). Kirken viser også (men ikke bare) gjennom dette omsorg for kontinuiteten «i hele sitt felles liv og vitnesbyrd», og dette er en nødvendig sammenheng for at suksesjonstegnets betydning skal være fullt ut forståelig. Selv om man benytter seg av den historiske bispesuksesjons tegn, så er ikke det en garanti for at kirken er trofast mot alle sider ved apostolisk tro, eller for biskopens personlige troskap. Men dette blir en «varig utfordring til trofasthet og enhet» (pkt. 51).

Sett på denne bakgrunn kan kirkene gjensidig anerkjenne hverandre, og

«En kirke som har bevart den historiske bispesuksesjons tegn er derfor fri til å anerkjenne et autentisk bispeembete i en kirke som har bevart kontinuitet i den biskoppelige tjeneste gjennom en enkeltstående ordinasjon eller vigsling ved en prest eller presbyter på reformasjonstiden. Likeledes er en kirke som har bevart kontinuiteten gjennom en slik suksesjon fri til å gå inn i et forhold med gjensidig deltagelse i bispeordinasjoner med en kirke som har bevart den historiske bispesuksesjon, og til å benytte dette tegn, uten å fornekte sin tidligere apostoliske kontinuitet» (pkt. 52).

Dette betyr at kirkefellesskap ikke gjøres avhengig av at kirker som ikke har den historiske suksesjon i bispeembetet, gjeninnfører den. Faktisk er den gjensidige anerkjennelse «teologisk sett til stede forut for bruken av det tegn håndspåleggelsen er i den historiske suksesjon».

Heller ikke innebærer det «Å gjenoppta bruken av dette tegn [...] en nedvurdering av embetene i de kirker som ikke tidligere har gjort bruk av tegnet» (pkt. 53).

Perspektivet i Porvoo er på dette punkt fremtidsrettet og orientert mot fornyelse. I den grad embetene har vært adskilt, har fellesskap og enhet vært usynliggjort og hindret. Derfor har begge kirke tradisjoner manglet «noe av den fylde som Gud ønsker for sitt folk», og som vil bli styrket i en felles fortsettelse betjent «av et forsonet og anerkjent bispeembete» (pkt. 54):

«I lys av alt dette, finner vi at tiden er kommet da alle våre kirker sammen kan stadfeste verdien og bruken av den historiske bispesuksesjons tegn.»

De kirker som ikke har benyttet det, er nå

«frie til å anerkjenne tegnets verdi og bør ta det i bruk uten dermed å fornekte sin egen apostoliske kontinuitet» (pkt. 57).

Tegnet er altså ikke nødvendig, men en anerkjennelse av dets verdi inngår i det fellesskap som etableres.

I selve *felleserklæringen* er formuleringen noe mer romslig og nøyer seg med å kalle bispeembetet «et synlig tegn som uttrykker og tjener Kirkens enhet og kontinuiteten i det apostoliske liv, det apostoliske oppdrag og den apostoliske tjeneste», (pkt. 58.a.vi). Felleserklæringen ivaretar også hver kirkes rett til å hevde sitt eget regelverk der hvor det begrenser hvem de kan ønske velkommen til å gjøre tjeneste (Pkt. 58.b.v). Ny ordinasjon eller vigsling kan og skal aldri kreves, men i forhold til Den norske kirke vil andre Porvoo-kirker kunne fastholde restriksjoner som også kan gjelde mellom kirker i samme kirkefamilie, f.eks. når det gjelder kvinnelige biskoper og prester ordinert av dem, eller også prester ordinert av domproster.

Nådens Fellesskap (NF)

I 1984 la den internasjonale luthersk-metodistiske kommisjon fram uttalelsen «Kirken – nådens samfunn» (trykt som Vedlegg I i rapporten *Nådens Fellesskap*, s. 28-64). I forholdet mellom lutheranere og metodister har andre divergenser veidd tyngre enn embetssynet, og det er derfor ikke samme tilfang av materiale i disse uttalelsene som det er i Porvoo. Men noe finnes, ikke minst fordi en i forhandlinger om kirkefellesskap må ta konkret stilling til en rekke spørsmål av embetsteologisk art, slik det eksplisitt sies i *Nådens Fellesskap*:

[Til sist] «har gruppen arbeidet med synet på det kirkelige embetet. Kirkene må etter vår vurdering ha en begrunnet oppfatning av hverandres embeter for å kunne ta stilling til spørsmål som reordinasjon, /felles tjeneste ved felles gudstjenester og utførelse av tjeneste i den andre parts kirke» (NF pkt. 10).

Allerede i «Kirken – nådens samfunn» ble det sagt om embetet :

«Begge våre tradisjoner har fremhevet hele gudsfolkets tjeneste både når det gjelder dagliglivets kall og spesielle ansvarsforhold [...] Når vi understreker betydningen av den ordinerte tjeneste, hører det følgelig sammen med vår anerkjennelse av mangfoldet av lege tjenester [...] I dette bredere tjenesteperspektiv erkjenner vi Guds gave i det ordinerte embete ...», og man vil «hevde at ingen spesiell form for embete eller

kirkeordning er foreskrevet av Det nye testamente som nødvendig for kirken [...] Kirkens enhet er gitt av Kristus. Denne enhet krever også gjensidig anerkjennelse av våre kirkers embeter» (pkt. 37).

I pkt. 39 formulerer man seg slik om tilsynet:

«Metodister og lutheranere betrakter tilsyn (*episkopé*) som fundamentalt i kirkens liv. Denne tjeneste blir utført på ulike måter. I de fleste lutherske kirker og metodistkirker blir tilsynet utført ved biskoper. Vi verdsetter denne biskoppelige tjeneste, men den blir imidlertid ikke ansett som et vesensmessig kjennetegn ved kirken [...] Vi anerkjenner ordinasjon etter luthersk eller metodistisk ordning som å være i kontinuitet med den apostoliske tradisjon...».

Bispemøtet 1986 uttalte seg om «Kirken – Nådens samfunn», og uttalelsen ble av Kirkemøtet vedtatt oversendt Det lutherske verdensforbund som Den norske kirkes offisielle stillingtagen til dokumentet. Kritiske merknader, særlig når det gjaldt synet på nåde og helliggjørelse og til sakramentsforståelsen, ikke minst angående dåpen, gjorde at en den gang ikke fant grunnlag for kirkefelleskap uten oppfølgende samtaler på nasjonalt nivå. Imidlertid hadde en ingen alvorlige ekklesiologiske innvendinger.

«Når det gjelder forståelsen av kirken, kirkens oppdrag og embetet, ble det konkludert med at det er påvist omfattende enighet» (referert i pkt. 6c, s. 9 i NF).

Det tok tid før den nasjonale dialogen kom i stand, og i mellomtiden hadde Den norske kirke bl.a. gått med i Porvoo-prosessen. Både dette, og de konkrete spørsmål som er nevnt ovenfor måtte ha en en begrunnet oppfatning om. I tillegg til sakramentslære og antropologi, ble det derfor lagt arbeid i en embetsteologisk avklaring.

Nådens Fellesskap har derfor i sju punkter formulert en konsensus om embetet der en slår først fast at

«forståelsen av kirkens embete henger nøye sammen med synet på kirken» (pkt. 31). Videre at «I kirken er alle som tror på Jesus Kristus, gjennom sin dåp kalt til å være et hellig presteskap. Hele kirken har del i Kristi gave og oppgave ...» (pkt.32).

Samtidig er

«noen spesielt kalt til å forkynne Ordet og forvalte sakramentene. Dette embetet er innstiftet av Gud og gitt til kirken» (pkt. 33).

Trass i at ingen av partene vil hevde at det i Det nye testamente finnes et klart og utvetydig tjenestemønster som i dag direkte kan overtas som kirkens embetsstruktur, så

«peker noen oppgaver seg ut for prestatjenesten: Å forkynne Guds Ord, å forvalte sakramentene, å utøve hyrdefunksjoner ...» (pkt. 34).

«Både Metodistkirken og Den norske Kirke innvier/vigsler noen prester til å utføre en spesiell tilsynstjeneste (*episkopé*) som biskoper [...] Den er et tegn på kirkens apostolisitet og enhet. Biskopene er ikke alene om å ivareta disse oppgaver i kirken» (pkt. 35).

«Ordinasjon skjer i begge kirker ved håndspåleggelse og bønn [...] I begge kirker er tjenesten åpen for kvinner og menn» (pkt. 36).

Om diakonien heter det at

«Denne tjenestens plass i kirkens liv blir drøftet i begge våre kirker. Vi anbefaler våre kirker å samarbeide om utformingen av denne tjenesten» (pkt. 37).

«Utvidet kirkefellesskap»

Når samtalegruppen anbefaler kirkesamfunnene å avtalefeste det som kalles et utvidet kirkefellesskap, blir dette forstått som

«et fellesskap som har tydeligere og mer forpliktende uttrykk enn de relasjoner det er mellom våre kirker i dag. En avtale mellom våre kirker bør inneholde en gjensidig anerkjennelse av hverandre som kirker og en forpliktelse til et slikt utvidet kirkefellesskap», noe som har implikasjoner ikke minst for prestedtjenesten.

Forslaget til avtale sier bl. a. at man «anerkjenner hverandres prestedtjeneste». Forpliktelsen til utvidet kirkefellesskap uttrykkes ved at

«vi feirer gudstjeneste og nattverd sammen, hvor ordinerte embetsbærere fra begge kirker gjør tjeneste sammen, eller hvor ordinerte embetsbærere fra en kirke leilighetsvis gjør tjeneste i den andres kirke».

Videre innebærer dette at

«vi åpner for at representanter fra hverandres kirker inviteres til å delta i bispevigsling og ordinasjon av prester eller vigsling til annen kirkelig tjeneste». Tjeneste i den andre kirke kan skje «uten ny ordinasjon eller vigsling».

Leuenberg-konkordien

«Konkordie mellom reformatoriske kirker i Europa» (LC) forelå i 1973. Dette var en av de første tosidige avtaler om kirkefellesskap basert på grundige læresamtaler mellom teologer fra reformerte, lutherske og unerte kirkesamfunn i Europa. Konkordien, som konkluderte med at disse kirkesamfunnene kunne tilby hverandre kirkefellesskap, i det man er enig om en forståelse av kirkens enhet slik den er formulert i CA 7 («... til kirkens sanne enhet er det nok å være enig om evangeliets lære og om sakramentenes forvaltning»), ble sendt de respektive kirker til vurdering og underskriving.

LC førte i 1973 til en omfattende debatt i Norge. På denne tiden var ikke Kirkemøtet etablert, og selv om et flertall i Bispemøtet mente LC kunne aksepteres teologisk, fant en i 1976 av kirkerettslige og formelle grunner ikke å kunne signere konkordien. Det ble siden flere ganger vurdert om saken burde tas opp på ny. Men dette ble stilt i bero, blant annet fordi en ikke ønsket en forsterket konfesjonell konfrontasjon i Europa. Da saken likevel ble gjenåpnet i 1997 skjedde det i en situasjon der Leuenberg hadde gått bort fra idéen om en protestantisk synode, og dessuten gjennom uttalelsen «Jesu Kristi Kirke – Det reformatoriske bidrag til

økumenisk dialog om kirkelig enhet» hadde utdypet sin ekklesiologiske forståelse på punkter der den meget kortfattede konkordien er noe vag.

Det foreligger utvilsomme likhetstrekk mellom den luthersk-metodistiske dialog og den luthersk-reformerte. Et tilleggsmoment i 1997 var således at Metodistkirken i Norge, som Den norske kirke hadde utvidet fellesskap med, var blitt medlem av Leuenberg gjennom en felles tilslutning av metodistkirkene i Europa. Dette skjedde etter at «Nådens Fellesskap» (se ovenfor) var vedtatt. Men i NF finnes en henvisning til at det i regi av «Leuenberger Lehrgespräche» har vært ført samtaler mellom de kirker som omfattes av LC og Metodistkirken. Disse samtaler har resultert i en anbefaling overfor generalforsamlingen i Leuenberger Lehrgespräche om å inngå avtale om alter- og prekestolfellesskap på vegne av de deltagende kirkesamfunn (se s. 11). Den varslede avtalen ble altså noe senere gjennomført.

Et spesielt og omstridt spørsmål var kompatibiliteten i forhold til Porvoo-avtalen med andre lutherske og anglikanske kirker. Dette var gjenstand for spesiell vurdering i behandlingen av saken, og var en av grunnene til at Den norske kirke etter forhandlinger med eksekutivkomiteen i Leuenberg underskrev konkordien og samtidig avga en signaturforklaring der bl. a. forholdet til Porvoo tas opp. En utbredt vurdering i Den norske kirke var at den ekklesiologiske balanse som vår kirke allerede lever med internt, fant sitt økumeniske uttrykk gjennom tilknytning både til Porvoo og Leuenberg.

Saken kom opp igjen til behandling i Kirkemøtet 1999, etter forutgående vurdering i Bispe-møtet. Mot tre stemmer vedtok Kirkemøtet at Den norske kirke på det grunnlag som nå var lagt frem, skulle underskrive konkordien med en signaturforklaring. Vår kirke er foreløpig den eneste av de lutherske folkekirkene i Norden som har undertegnet LC, men Den danske folkekirke er i ferd med å legge til rette for en tilslutning.

De teologiske hovedområdene i selve konkordien er evangelieforståelse, nattverd, kristologi og predestinasjon. Når det gjelder ekklesiologi, slår Konkordien fast at den felles forståelse av evangeliet gjør det «mulig for dem å erklære og virkeliggjøre kirkefellesskap.» Den tar ikke embetsspørsmålet opp som eget tema, og har ellers bare knappe henvisninger til nærliggende spørsmål. Det vi kan kalle «embets-relevante» formuleringer i LC begrenser seg derfor til et fåtall. Imidlertid er det et gjennomgående og viktig trekk at hele forståelsen av kirkefellesskap og enhet er uløselig knyttet til forvaltningen av ord og sakrament. Dermed får den tjeneste som ivaretar denne forvaltning implisitt stor tyngde i konkordiens resonnement.

Dette viser seg også i det hovedpoeng at spørsmålet om kirkefellesskap knyttes direkte til spørsmålet om gjensidig anerkjennelse av embetet, og ved å istemme konkordien, erklærer man at

«kirkene tilbyr hverandre prekestol- og nattverdfellesskap. Det inkluderer også den gjensidige anerkjennelse av ordinasjonen og mulighet for felles feiring og forvaltning av nattverden» (pkt. 33).

Konkordien markerer eksplisitt at alle i menigheten har en tjeneste:

«Herren virker [...] gjennom et mangfold av embeter og tjenester og i vitnesbyrdet fra alle menighetens medlemmer» (pkt. 13), uten at dette svekker behovet for en ordnet tjeneste med ord og sakrament.

Til spørsmål som kirkene må arbeide videre med, hører «embete og ordinasjon» (pkt. 39). Og

«generelt gjelder at erklæringen om alter- og prekestolfellesskap og den gjensidige anerkjennelse av ordinasjonen ikke griper inn i de gjeldende bestemmelser i kirkene om ansettelse i presteembeter, utførelsen av prestetjeneste og ordningene for menighetslivet» (pkt.43). Leuenberg-fellesskapets uttalelse om ekklesiologi fra 1994 («Jesu Kristi Kirke») er betydningen av kirkens ordinerte tjeneste for kirkens samlede kall adskillig utdypet, etter at en først fastslår den reformatoriske forståelse, at kirken blir konstituert ved at Jesus Kristus i Ord og sakrament blir nærværende i den som Herre. Videre sies det at til «ord og sakrament hører der etter Kristi innstiftelse et embete, som forkynner evangeliet og utdeler sakramentene», *ministerium verbi* (CA 5). Den lutherske tradisjon forstår ganske visst dette embete mer ut fra det kirkegrunnleggende ord, mens den reformerte tradisjon mer ser dette embete som tilhørende den rette ordning for kirken. Ut fra begge tradisjoner er de kirker som har undertegnet LC [...] enige om at «det ordinerte embete» hører med til «the being of the Church»/ «zum Sein der Kirche».

Like selvsagt er det at «Det ordinerte embete alene og i seg selv ikke garanterer kirkens sanne vesen [at kirken er sann kirke]» (2.5.1.1. Tese 1). Embetet står derfor «sammen med hele menigheten under Guds ord».

Dette avveies i forhold til det allmenne prestedømme på følgende måte:

«Ordets tjeneste er [...] stadig henvist til menighetens alminnelige prestedømme og skal tjene det, liksom også menighetens og alle døptes alminnelige prestedømme er henvist til den særlige tjeneste for ordets forkynnelse og forvaltningen av sakramentene.»

«Jesu Kristi Kirke» bekrefter også det som kalles en «episkopé-tjeneste», som er 'ordets tjeneste' til beste for kirkens enhet», men ledelse i kirken tilkommer ikke det ordinerte embete alene. «Også ikke-ordinerte medlemmer [...] har del i kirkens ledelse».

Når det gjelder det tredelte embete sies det: Hvorledes «det ordnede embete ivaretas og utformes, skjer på mange forskjellige måter [...] preget av historiske erfaringer og ledet av den til enhver tid foreliggende forståelse av oppgaven. Den forskjellige utforming [...] kan vi ta til oss som en rikdom og en gave fra Gud. I denne betydning kan både det (historiske) bispeembete og også det flerdelte embete innenfor en synodal presbyteral ordning vurderes som en tjeneste for enheten. Kriteriet for ivaretagelsen og utformingen av embetene og tjenestene er Kirkens grunnleggende kall».

III Den norske kirkes embetsteologiske resepsjon av avtalene

I løpet av drøye fem år har Den norske kirke etter omfattende interne utrednings- og høringsprosesser inngått tre forpliktende avtaler om kirkefellesskap på nasjonalt eller regionalt nivå. I overveiende grad har vedtakene vært samstemmige i de besluttede organer. Samtidig er det naturlig at en stadig spør seg hva de konkret innebærer utover styrket samkvem, bedre anledning til utveksling, deltagelse ved festlige anledninger hos hverandre o.l. Alle avtalene innebærer det som gjerne er blitt kalt alter- og prekestolfellesskap. Det vil si

at prester skal være velkomne til å gjøre tjeneste i de andre kirkene uten ny ordinasjon, og vi kan feire nattverd hos og med hverandre. Dette er tilstrekkelig for å snakke om kirkefelleskap og representerer fellesskapets vesentlige uttrykk.

Samtidig har det i liten grad vært nødvendig å komme til enighet om eller samordne hva et daglig og ordinært samliv ville kreve. Vi er ikke geografisk nært forbundet, hverken med anglikanske eller reformerte kirker og behøver ikke å komme lokalt til rette med hvordan kirkefelleskapet burde bli synlig. Med Metodistkirken er det annerledes, og derfor arbeides det i dette tilfelle desto mer med tiltak for å synliggjøre lokalt det som er et «utvidet fellesskap» i forhold til hva man tidligere hadde, men likevel ikke riktig et «fullt» fellesskap.

Det er også klart at ingen av avtalene pålegger Den norske kirke særlige forandringer av kirkerettslig eller -organisatorisk art. Det gjelder også for Porvoo. Men de forplikter til konsultative prosesser i forbindelse med viktige avgjørelser som kan berøre fellesskapet, og dermed til en bevissthet om at vi lever, tenker og beslutter som kirke i dette større økumeniske rom. Når mandatet til embetskomitéen ber om at arbeidet skal ta hensyn til de økumeniske samtaler vår kirke har deltatt i, er det et positivt uttrykk for at en slik bevissthet er til stede. Det er heller ikke tilfeldig at den melder seg når det er embetssynet som skal behandles, fordi nettopp dette står sentralt i forståelsen av det uttrykk et kirkefelleskap får som alter- og prekestolfellesskap.

Porvoo-markeringer

Særlig Porvoo-erklæringen baserer seg på en ganske omfattende embetsteologisk tilrettelegging som må gjøres til gjenstand for ekklesiologisk refleksjon, og internt i Den norske kirke byr således denne erklæring på helt spesielle utfordringer. Den er dessuten blitt brukt til ulike embetsteologiske markeringer: For noen har den invitert til en økumenisk bevegelse i tydelig anglikansk og eventuelt katolsk retning, mens andre har vektlagt at vi er blitt ekklesiologisk akseptert som vi er – uten innføring av historisk suksesjon og tredelt embete.

I sin behandling av Porvoo-avtalen markerte Kirkemøtet (Komité F, sak 12/94) at Porvoo ikke representerte en snever og ensidig anglikansk tolkning av apostolisk suksesjon som «historisk bispesuksesjon», men at vekten legges på hele kirkens apostolisitet. «Som ei luthersk kyrkje har vi ikkje sett på ei samanhengjande rekkje av bispevigslingar som avgjerande for om ei kyrkje er ei sann og rett apostolisk kyrkje». Porvoo har «ei forståing av kyrkja sin apostolisitet som ein kontinuitet i liv og lære, noko heile kyrkja har del i.» Porvoo legger heller ikke avgjørende vekt på at det har vært et brudd i suksesjonen i noen av de lutherske kirkene, men konsentrerer seg mer om «intensjonen om å stå i ein historisk kyrkjeleg kontinuitet».

Komitéen understreker også at den gjensidige anerkjennelsen av embetet er til stede forut for og uavhengig av gjensidig deltakelse i bispeordinasjoner. Når pkt. 58.b.vi, som tilhører selve erklæringen, forplikter partene til «normalt» å invitere hverandres biskoper til å delta i bispeordinasjon, mener Kirkemøte-komitéen at det ikke endrer noe «prinsipielt ved Den norske kyrkja si forståing av apostolisitet, apostolisk suksesjon og bispeembete om så skjer». Man understreker ordet «normalt» i avtaleteksten, og mener at man med dette ikke overtar en «snever forståing av apostolisk suksesjon». Men man gis her – ved en slik formulering – en anledning til å uttrykke vårt kirkelige fellesskap på en ny måte.

Når det gjelder spørsmålet om hvorvidt Porvoo burde tilsi at Den norske kirke skulle innføre et tredelt embete, vil Komitéen «peike på at fremstillinga av det tredelte embetet (§ 41) ikkje

uttrykkjer ei endeleg avklaring av forholdet mellom embetet og ulike tenester i Den norske kyrkja.» Ordlyden er åpen i den forstand at den ikke utelukker en fortsatt samtale frem mot en endelig avklaring som også betyr endring for Den norske kirke. Samtidig markeres det at en avklaring av forholdet mellom embetet og ulike tjenester i Den norske kirke ikke nødvendigvis behøver føre til en aksept av en form for tredelt embete. Saken holdes rett og slett åpen.

Ordinasjon og vigslinger ved domproster som vikarierer for biskopen, og ordningen med avgrensede fullmakter til ikke-ordinerte, er etter kirkemøtekomitéens mening «ordnings-spørsmål som må drøftast i lys av Porvoo-avtalen.» Man understreker imidlertid at dette i alle fall ligger til den enkelte kirke å avgjøre, og for «vår kyrkje gjeld det at vi held fast på at vi ikkje skil mellom ulike grupper i presteskapat vårt, etter kven som har ordinert vedkomande.»

Komitéen refererer en rekke innvendinger mot å underskrive Porvoo. Innvendingene blir ikke imøtegått i detalj, eller avvist som irrelevante, men man anser dem «ikkje av ein slik art at dei er til hinder for» underskriving. I vår sammenheng er det et poeng å notere: «Det er dessutan berre sjølve Porvoo-erklæringa, pkt. 58-61 i Porvoo-dokumentet, som utgjør den avtalen Kyrkjemøtet skal vedta», selv om den forutgående uttalelsen utgjør en fortolkningshorisont for selve erklæringen.

Spørsmålet om kompatibilitet

Den norske kirke sluttet seg til Porvoo-fellesskapet før den inngikk avtale med Metodistkirken, og var engasjert både i forhold til anglikanere og metodister da den signerte Leuenbergkonkordien. Rimeligvis har derfor prosessen i forhold til de senere avtaler måttet drøfte om de er kompatible med de tidligere – dvs. om de innbyrdes er i samklang med hverandre eller ikke – og i hvilken forstand de er det. Spørsmålet om kompatibilitet er for øvrig et av de store og vanskelige økumeniske spørsmål i dagens konglomerat av ulike avtaler mellom kirker.

Det er interessant at allerede da Porvoo ble vedtatt i 1994, ble forholdet til senere avtaler med andre kirker kommentert, og Kirkemøtets komité F mente da at det ikke var kommet fram noe «som tilseier at å vedta Porvoo-erklæringa vil vere til hinder for å inngå avtalar om altar- og preikestolfellesskap t. d. med reformerte kyrkjer.»

I behandlingen av «Nådens Fellesskap» (KM 10/95) pekte komitéen i Kirkemøtet på at Den norske kirke er inne i forpliktende samtaler med flere kirker. «Dette gjer det viktig å reflektere over indre samanheng og konsekvens i det som skjer.» For «det er ikkje berre omsynet til *ein* samtalepartner som kan fastsetje Den norske kyrkja sin økumeniske profil». Naturlig nok drøftes særlig forholdet mellom Nådens fellesskap og Porvoo. Komitéen viste til de ulike siktemål med disse dokumentene. Men man «meiner det er godtgjort at dokumenta ikkje motseier kvarandre i forståinga av bispeembetet».

Under drøftingen om tilslutning til Leuenberg-fellesskapet, var Bispemøtet opptatt av «spørsmålet om kompatibilitet mellom alle de økumeniske avtaler» (BM 19/99, se også BM-sak 06/98). Bispemøtet sluttet seg til Mellomkirkelig Råds vurdering av at kompatibilitetsspørsmålet i *denne* sammenheng var tilstrekkelig behandlet, samtidig som man innser behovet for å «komme tilbake til spørsmålet om kompatibilitet mellom alle de økumeniske avtaler ved en senere anledning».

Teologisk Nemnd hadde foreslått at Den norske kirkes underskrift av Leuenbergkonkordien burde følges av en protokoll eller signaturforklaring, både for å klargjøre premissene for å undertegne en så pass gammel avtale og for å markere kompatibilitetshensynet til Porvoo-avtalen. Metodistkirken var allerede medlem av Leuenberg. Denne løsningen ble forhandlet frem av nemnda med støtte fra Mellomkirkelig Råd og Bispemøtet. Bispemøtet anbefalte at signaturforklaringen under henvisning til Porvoo eksplisitt burde understreke at «fellesskapet i ord og sakrament tydeliggjøres gjennom *det pastorale tilsynsembete («episkopé»)* og *bispeembetet («episkopatet»)*.» Signaturforklaringen gjør også oppmerksom på at Den norske kirke sammen med de andre signatarkirkene i Porvoo-avtalen har «uttrykt at fellesskapet i ord og sakrament tydeliggjøres gjennom den tilsynstjeneste som tilhører hyrde- og læreembetet og som bispeembetet i spesiell forstand er betrodd».

Kirkerettslige vurderinger

Kirkemøtet har lagt til grunn at inngåelsen av økumeniske avtaler ikke uten videre endrer det enkelte kirkesamfunns kirkerett. «Eventuelle endringer i kyrkjerettslege ordningar [...] må gjerast i eigne vedtak av den instans som kan gjere slike vedtak ...». Kirkemøtet har også (sak 10/95, Nådens Fellesskap) sluttet seg til Bispemøtets forståelse av at de respektive kirkesamfunns egne bekjennelser og ordninger fullt ut gjelder, og at en eventuell permanent tjeneste i et annet kirkesamfunn enn det man er ordinert i, vil forplikte presten på «lærenormene i det kirkesamfunn han [underforstått: *da*] tjener».

IV Noen avsluttende markeringer

De vedtak Den norske kirke har gjort ved inngåelsen av økumeniske avtaler, gir et autoritativt holdepunkt for hvordan Den norske kirkes tilslutning til disse avtalene er å forstå. Men, som vedtakene selv peker på, finnes det en rekke spørsmål som krever videre avklaring, uten at vi på forhånd har forpliktet oss til bestemte svar. Vi henviser her spesielt til den innstilling Bispemøtet (med tilslutning fra Kirkemøtet) hadde til BEM, og til de samme organers behandling av Porvoo-avtalen forut for underskrivingen av selve erklæringen, samt til det teologiske forarbeid som Norsk Teologisk Nemnd gjorde i denne forbindelse. Med dette tydeliggjøres – for Den norske kirkes del – linjene tilbake til reformasjonens embets- og kirkeforståelse.

1. Alle avtalene forutsetter at kirkefellesskap gir seg uttrykk i et *alter- og prekestol-fellesskap*, som forutsetter et ordnet, evt. ordinert og guddommelig innstiftet embete til den nødvendige forkynnelse av Ordet og forvaltning av sakramentene.
2. Det er større forskjell avtalene imellom når det gjelder den betydning og plass et *bispeembete* skal ha, men alle understreker behovet for en tilsynstjeneste (*episkopé*). Den er nødvendig. Etter Porvoo er det i Den norske kirke enda vanskeligere enn før å tenke seg at dette ikke skal uttrykkes i et bispeembete – som selvsagt ikke utelukker at også synodale eller konsiliære styringsstrukturer er i funksjon.

Porvoos forståelse av enheten i det ordinerte embetet tilsier ikke at denne enhet uttrykkes i bispeembetet, selv om det er en anglikansk forståelse, siden bispeembetet der er det konstituerende embete. Men kallsretten beror hos Guds folk, og den kommer til uttrykk gjennom ordinasjon eller vigsling under håndspåleggelse med bønn.

3. Porvoo stiller Den norske kirke fritt til å benytte/gjeninnføre *det tegn på apostolisk suksesjon som den historiske suksesjon* representerer. Den skal verdsettes som et tegn, men tegnet er underordnet selve saken. Vår kirke har ivaretatt en apostolisk suksesjon og kontinuitet i lære og liv, og dermed hatt en gyldig embetsførsel også etter reformasjonstidens brudd i ordinasjonsrekken. Den større fylde og synlige enhet som nå vinnes, skyldes derfor ikke at en mangel (*defectus*) i embetet oppheves, men at bruddet i kirkelig fellesskap heles gjennom en gjensidig anerkjennelse av embetet. *Den gjensidige deltakelse ved bispeordinasjoner*, som normalt skal skje, understreker fellesskapet på en verdifull måte, men er ikke nødvendig for ordinasjonens og embetets gyldighet.

Når det gjelder forpliktelsen til «normalt» å invitere en biskop fra den anglikanske delen av Porvoo-fellesskapet ved *bispevigslinger* i Den norske kirke (jfr. pkt. 58,b,vi), må det for øvrig sies at det allerede er gjort erfaring med at «normalt» *ikke* betyr «alltid». Det har også «etter Porvoo» funnet sted bispevigsel uten anglikansk deltakelse, uten at det har vært et problem.

- 4a. Den åpenhet som Porvoo hjemler for «å hilse velkommen personer som i en hvilken som helst av våre kirker er biskoppelig ordinert eller vigslert» skaper et spesielt problem i forhold til prester i Den norske kirke som er blitt *ordinert av domprost* i biskopens sted. Disse er etter anglikansk syn ikke biskoppelig ordinert, siden domprosten ikke er bispevigslert, og kan derfor ikke «gjøre tjeneste i det samme embete i vertskirken». Kirkemøtet har uttrykt at for «vår kyrkje gjeld det at vi held fast på at vi ikkje skil mellom ulike grupper i prestskapet vårt, etter kven som har ordinert vedkomande.» Det er likevel liten tvil om at de anglikanske kirkene med hjemmel i Porvoo-erklæringen vil kunne praktisere dette annerledes, og at i deres kirker er det deres regler som gjelder. Det ville imidlertid være et klart brudd på Porvooavtalens intensjon om en i et slikt tilfelle ville foreta ny ordinasjon eller vigsling.

Vår kirke bør likevel overveie om den praksis vi har hatt med ordinasjon ved domproster (eller andre), er en praksis vi ønsker å opprettholde. *Prinsipielt* er en slik ordning mulig i forhold til et luthersk embetssyn. I lys av vår kirkes lære om kallet og fullmakten som de vesentlige elementer i prosessen fram mot utsending, har utvalget derfor vurdert spørsmålet om hvorvidt kirken skal fortsette sin praksis på dette området; primært som et spørsmål om orden, hensiktsmessighet og mulig hensyntagen til andre kirkers praksis. På bakgrunn av den økumeniske prosess Den norske kirke har engasjert seg i de senere år, er utvalget av den oppfatning at såkalte domprostordinasjoner bør avvikles – med unntak av i nødstilfeller.

- b. Et lignende, men ikke helt identisk problem, er begrensning på *utveksling av kvinnelige biskoper og prester de har ordinert*. Dette er en begrensning som også gjelder innenfor den anglikanske communion. I dette tilfelle betviles det ikke at det foreligger biskoppelig ordinasjon eller vigsling, men den er ikke i samsvar med de regler som gjelder i en kirke som ikke gir kvinner adgang til bispeembetet. Slike embetsbærere kan derfor ikke ønske velkommen til å gjøre tjeneste i samme embete. Selv om begrunnelsen er forskjellig, vil konsekvensen være at prester ordinert av kvinnelig biskop – og i dette tilfelle også biskopen selv – blir behandlet på samme måte som prester ordinert av en domprost.

Begge disse begrensningene er hjemlet i avtalen, og innebærer at de enkelte kirker beholder kirkerettslig autoritet innenfor eget område.

- c. Kirkemøtet nevner også at ordningen med *avgrensede fullmakter til ikke-ordinerte* må drøftes i lys av Porvoo. I Den norske kirke har slike delegasjoner vært relativt vanlig, og de har vært litt forskjellig begrunnet. I Porvoosammenheng er den gjerne blitt forsvart som uttrykk for et nødspriksipp. Men dette er omstridt og rådende praksis er også blitt forsvart ut fra en luthersk vektlegging av kallet som det avgjørende. Imidlertid varierer bruken av ordningen i de ulike bispedømmer, og det er, uansett økumenisk problematisering, ønskelig med en felles avklaring om grunnlaget for en slik ordning i Den norske kirke.

Utvalget vil anbefale at man vurderer innføring av et innsettelses- eller fremstillingsrituale for *uordinerte vikarer*, for eksempel ved bruk av studenter i praksis eller vikartjeneste. En fremstilling kan både ivareta behovet for å understreke kirkens kall til tjeneste, og kravet til orden. Ordningen bør peke fram mot ordinasjon for en varig tjeneste, og den midlertidige tjeneste bør utøves på klare og begrensede fullmakter. Det er også en forutsetning at slik tjeneste så sant det er mulig, skjer under veiledning.

5. Ingen av de avtaler Den norske kirke har inngått, tilsier at vi av den grunn bør innføre en form for *tredelt embetsmønster*. Ingen av avtalene skisserer en bestemt embets-teologisk forståelse av et tredelt embete selv om det konstateres at det i Oldkirken ble det vanlige embetsmønster, og at det er et mønster som kan fremme enhet og større rikdom i embetsstenkningen. Inntrykket er at dette er et område der hver kirke stilles fritt, men at en også strever med lignende spørsmål mange steder, og at det er viktig å arbeide videre med spørsmålene i fellesskap.

Når det gjelder bispeembetet/tilsynstjenesten i forhold til presteembetet, er mye likt, men en god del også forskjellig. Det gjelder ikke minst *spørsmålet om bispeembetet eller presteembetet er det konstituerende embete*, og dermed også i noen grad hva som er biskoppelige prerogativer (f. eks. om konfirmasjon må utføres av biskopen).

Diakontjenesten har i anglikanske kirker primært vært liturgisk definert og forstått som en lavere vigslingsgrad og et forstadium til preste-tjenesten. Kirkens karitative oppdrag har vært ivaretatt andre steder, og har ikke vært kalt diakoni. I nordisk-luthersk sammenheng derimot er fremveksten av et diakonat nær knyttet til en gjenreisning av kirkens karitative oppdrag i form av en særskilt og permanent tjeneste.

Når alle avtalene anbefaler kirkene å samarbeide om å *finne fram til en felles forståelse av diakontjenesten*, er det uttrykk for en åpen situasjon der ingen i utgangspunktet synes de har det endelige svar, men trenger å lære av andre og tenke sammen. Det pågår derfor utredningsarbeid om diakonater i mange av kirkene. Den svenske kirke nådde en foreløpig avklaring sent på 1990-tallet med et tredelt embete på luthersk grunn (se *vedlegg 1* til dette kapitlet). Den finske kirke har en pågående utredning både om vigslingskapitlet i gudstjenesteboken og om embetsstrukturen generelt (*vedlegg 2* til dette kapitlet), det samme gjelder Church of England.

Situasjonen er med andre ord preget av stor åpenhet når det gjelder hvilke løsninger kirkene måtte finne fram til både teologisk og på ordningsplanet. Åpenheten skaper mulighet for at tradisjonelle konfesjonelle posisjoner bringes ut av konfrontasjonen og inn i dialog med

utfordringer fra andre kirker, og for en dialektisk bevegelse mellom teologisk refleksjon omkring embetet og de konkrete ordninger som gjelder. Dette kan forhindre både at ett bestemt embetsmønster absolutteres og at disse sidene ved ekklesiologien kun betraktes som adiaforon og pragmatikk.

*

Vedlegg 1

Den aktuelle situasjonen i Sverige

I Svenska kyrkans Utredningar 1995:1 *Diakonens ämbete*, går utredningsgruppen inn for det den kaller et *treledat ämbete*. Dette konkretiseres gjennom følgende forslag:

1. att beteckningen «det kyrkliga ämbetet» utgör en sammanfattande benämning på biskops, präst- och diakonämbetena;
2. att vigningsritualet omarbetas så att det av detta framgår att i diakonämbetet ingår socialt-karitativa, pedagogiska och kyrkomusikaliska uppgifter;
3. att av det vid vigningen överlämnade diakonbrevet framgår till vilka uppgifter inom det gemensamma diakonämbetet som man vigts;
4. att tjänstetitlarna församlingskurator, församlingspedagog ock kantor/organist blir yrkestitlar.

I kommentarene til forslaget utdypes dette slik: «Vigning till diakon skulle kunna ske efter genomgång av inte bara karitativ profilutbildning utan också pedagogisk och kyrkomusikalisk. Endast ett vigningsritual skulle finnas» (s. 18).

Når det gjelder kantor, fant utvalget det nødvendig å gå ut til yrkesgruppen selv for å kartlegge hvordan de så på spørsmålet om vigsling og tilordning til diakonatet. Dette ble gjort i form av en omfattende spørreundersøkelse utført av Anders Bäckström i perioden juni-september 1994. Resultatet av undersøkelsen finnes som bilag 2 i *Diakonens ämbete*. Denne undersøkelsen gjorde at det ikke ble naturlig å inkorporere kantorene i diakonatet.

Ordringen av diakonatet i Svenska kyrkan har funnet sin form i og med den nye *Kyrkoordning*, som endrer relasjonen mellom kirke og stat og gjelder fra og med 1. januar 2000. I Gunnar Edqvists forord til *Kyrkoordning – med angränsande lagstiftning för Svenska kyrkan* heter det:

«Det finns också ett antal nya eller förändrade bestämmelser som inte har ett omedelbart samband med de nya kyrka-stat-relationerna. Exempel på detta är den kyrkorättsliga regleringen av diakonatet. Frågorna om diakonatets ställning har utretts under lång tid och hade sannolikt kommit upp till avgörande, även om det inte skett via kyrkoordningen.»

Denne «kyrkorättsliga regleringen» finnes i «Sjunde avdelningen: Kyrkliga uppdrag och befattningar». Her sies det i innledningen:

«Diakonen är genom sin gärning ett barmhärtighetens tecken i både församlingen och samhället. Diakonen har ett ansvar att göra kärlekens gärningar, särskilt mot utsatta människor. Uppgifterna varierar beroende på de lokala sociala behoven och församlingarnas strukturer och diakonala prioriteringar. Uppdraget har en karitativ inriktning som också kan komma till uttryck exempelvis i undervisning. Varhelst det finns mänsklig nöd är det diakonens kallelse att ingripa och inspirera andra att ta ansvar.

Präster och diakoner fullgör sina uppdrag i trohet mot avgivna vigningslöften och är i detta hänseende underställda biskopen och domkapitlet.

Församlingspedagoger, kyrkomusiker och andra anställda bidrar i sina befattningar direkt eller indirekt till att församlingens grundläggande uppgift i gudstjänst, undervisning, diakoni och mission blir utförd» (s. 102).

I kapittel 32 *Uppdraget som diakon* finnes det ingen formuleringer som gjenspeiler den profileringen i ulike retninger som ble foreslått i *Diakonens ämbete*.

For tiden holder Svenska kyrkan på med å innføre ny Kyrkohandbok. Et forslag til ny Kyrkohandbok er publisert i serien Svenska Kyrkans Utredningar, SKU 2000:1. Dette er for tiden på høring, og høringsfristen er satt til **1. april 2001**.

I *Bruksanvisning* – det som svarer til *Alminnelige bestemmelser* hos oss – videreføres følgende formulering:

«Vigningarna till biskop, präst och diakon är likvärdiga uttryck för evangeliets fullhet och för kyrkans uppdrag utifrån detta evangelium, som skall gestaltas i såväl ord som handling» (s. 270).

At diakontjenesten er en tjeneste som hører til det kirkelige embete, kommer til uttrykk ved at man ved vigslingen iføres stola (skråstola) som embedstegn. Man stemmer ved bispevalg, og i *Diakonens ämbete* trakk man også følgende konsekvens med hensyn til domkapitlets sammensetning:

«Genom att domkapitlet blir tillsynsmyndighet för diakoner föreslås domkapitlet utökas med en av stiftets diakoner till ledamot av domkapitlet vald diakon. För att inte rubba balansen mellan lekmannaledamöter och till kyrkans ämbete vigda ledamöter föreslås att domkapitlet också utökas med en av Stiftsfullmäktige vald lekman.»

Dette siste er ikke tatt til følge, for i Kyrkoordningen sies det om domkapitlets sammensetning at det skal finnes «en ledamot som är en i stiftet eller i någon av dens församlingar anställd präst eller diakon» (s. 54).

Vedlegg 2

Den aktuelle situasjonen i Finland

I Finland har en *diakonatkommitté* oppnevnt i 1994 avgitt betenkningen *Tilsammans i kyrkans ämbete* (Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto Sarja A 1997:10). Her fremsettes for Kirke-møtet et forslag i 9 punkter, hvorav de fire første er:

Diakonatkommittén föreslår att kyrkomötet

1. beslutar att inrätta ett diakonat som en från prästämbetet skild del av kyrkans särskilda ämbete,
2. beslutar att diakonitjänsten, kantorstjänsten och tjänsten som pedagog skall höra till diakonatsrådet på det sätt som kommittén föreslagit,
3. beslutar att lektorstjänsten i dess nuvarande form upphör och fogas till tjänsten som pedagog,
4. beslutar att till kyrkolagen och kyrkoordningen foga bestämmelser om vigning till diakonatsrådet och om de rättigheter som vigningen medför dvs. rätten att assistera vid utdelningen av nattvarden, med kyrkoherdens samtycke predika i gudstjänsten, undervisa i skriftskolan samt i det fall som avses i KO 2:10 föra en nattvard som konsekvrerats i gudstjänsten till en enskild person.

Av komiteen selv omtales dette som å innføre «ett treledat ämbete». Forslaget vakte imidlertid så sterk debatt at det ble oppnevnt en ny komité, og dermed ble saken ført over i en ny kirkemøteperiode.

For tiden arbeider den finske kirken med denne problematikken i to sammenhenger, nemlig i *Handbokskommittén* og i *Ämbetsstrukturkommittén*. Den første skal være ferdig i inneværende år, mens den andre ennå er i studiefasen. Dette innebærer imidlertid at situasjonen i Finland for tiden er helt åpen.

*

DEL III

DRØFTINGER OG KONKLUSJONER

KAPITTEL 8

Kirkens tjenester og deres gjensidige forhold

Utvalgets oppgave er å avklare funksjoner og relasjoner innenfor tjenestefellesskapet i Jesu Kristi kirke. Denne kirke er både et tegn og et instrument: Et *tegn* på Guds rikes nærvær og Den Hellige Ånds virke i verden – og et *instrument* for å realisere det oppdrag Jesus gav sin kirke (Matt 28,18-20).

Temaet for denne utredningen er derfor å avklare og tilrettelegge kirkens tjenester, både teologisk og praktisk-kirkelig. Og da er det innledningsvis viktig å prøve å unngå en sammenblanding av teologi og profesjonsinteresser – vel vitende om de ulike interesser som er knyttet til dette sakskomplekset.

I Kjerneproblemer som må løses

Det scenebilde av en kollegiasituasjon som innledet utredningen antydte på mer novellistisk vis mange av de problemer som er knyttet til tjenestemønsteret i Den norske kirke, både i bestemmelsen av den enkelte tjeneste og i deres innbyrdes relasjoner. Nedenfor vil vi kvalifisere noen viktige problemstillinger som må bearbeides for å finne en vei fremover i vår indrekirkelige debatt.

Erfaringsmessig kjører vi oss ofte fast i det såkalte «embetsspørsmålet», hva enten vi prøver på systematisk-teologisk vis å profilere et embete ut fra Det nye testamente og teologihistorien, eller vi prøver å begrunne vårt historisk gitte tjenestemønster ved å knytte an til titler og deres antatte funksjoner i NT.

De siste års tjenestebatt har i stor grad gått ut på å tilpasse og tilordne de «nye» tjenestene (diakon, kateket, kantor, kirkeverge) til den historisk gitte prestetjeneste med dens omfattende ansvarsfelt. Fordi prestetjenesten ikke lenger maktet å løse de sentrale menighetsoppgavene (dette var et sentralt poeng for Reformkommisjonen av 1965 og i den påfølgende «tjenstedifferensieringsdebatten»), ble behovet for supplerende tjenester mer og mer merkbart. Disse har Den norske kirke i en viss utstrekning også fått.

Dette forhold har skapt en viktig, men ikke enkel problematikk som kirken må komme til rette med: Flere prester opplever at de «mister» myndighet og ansvar i den pågående strukturendring, mens de øvrige tjenester forventer å få utvikle sin identitet ut fra egen kompetanse.

Det er alt i alt en rekke kjerneproblemer som her avtegner seg og som må bearbeides:

- Fremfor alt er oppgaven å finne et teologisk begrunnet hovedperspektiv som kan tjene som basis både for å bestemme relasjonene innenfor tjenestefellesskapet og å gi verd til den enkelte medarbeider. Dette vil dessuten bidra til personlig trygghet og vekst i tjenesten.

- Ved å finne et slikt perspektiv på tjenestene, vil vi få mulighet til å se på skillet mellom «geistlig» og «lek» i nytt lys. I folkelig språkbruk heter dette ofte *lek* og *lærd*, noe som lett kan føre tanken i retning av at lek er synonymt med ulærd, ukyndig eller inkompetent – altså til syvende og sist ikke *meningsberettiget*. Denne type underkjennende utsagn om menighetslemmer gis det selvsagt ingen holdbar ekklesiologisk begrunnelse for.
- Prestetjenesten, slik den har utviklet seg gjennom en lang historie, trenger en kritisk analyse og presisering. Det betyr at prestatjenesten må få redefinert sine teologisk begrunnede nøkkelområder.
- Av dette følger videre at vi må gjøre opp med de rester av unødvendig klerikalisme i kirken som fremdeles måtte finnes, dvs. at vi må søke å fjerne prestehegemoniet innenfor områder hvor 'presten' saklig sett er perifer.
- I den lutherske tradisjon tales det om «det ene embete». Prinsipielt kan enhver kristen i kraft av det allmenne prestedømme utføre alle funksjoner i kirken, men dette standpunkt krysses av en annen linje: Det alle *kan*, det *skal* ikke alle gjøre – for den ordnede nådemiddeltjenestens skyld. Derfor er det òg innsatt en *særskilt* tjeneste i kirken. Ordinasjonen setter dermed et visst skille i gudsfolket. Ser vi på det faktiske liv innen Den norske kirkes ramme, har de «leke» ikke kunnet ordinere, konsekrere brød og vin i nattverden, og heller ikke ekskommunisere kirkemedlemmer som bryter med kirkens syn på rett lære og liv.

En slik kritisk gjennomtenkning av vår egen tradisjon og tjenestesituasjon kan ikke foretas i et vakuum. Den norske kirke *har* et tjenestemønster, utviklet over lang tid, og vi kan i våre vurderinger ikke se bort fra det. Dette kan på den andre side ikke legge bindinger på utvalgets resonnementer og konklusjoner.

Oppgaven – særlig i vurderingen av prestatjenesten – blir å skjelne mellom en kontekstuell bestemt innfatning og en mer normativt bestemt kjerne. Likeledes ligger det innenfor utvalgets mandat å gjennomtenke teologisk profil, funksjonsområde og innbyrdes relasjoner for de øvrige tjenestene.

II Veier til mulig avklaring

Utvalget vil i det følgende presentere to etablerte hovedmodeller for en avklaring av embets-spørsmålet: et tredelt embete, som Den norske kirke gjennom den økumeniske prosess er blitt utfordret til å gjennomtenke på nytt – og det som kan kalles den klassisk-lutherske posisjon, som hevder det ene *ministerium ecclesiasticum*. Det spørsmål utvalget i denne forbindelse videre må reflektere over, er om det også gis andre mulige måter å tilrettelegge tjenestemønsteret på for vår kirke som en luthersk kirke. Det må også vurderes om det er mulig å tenke seg en utveksling modellene imellom.

Deretter trekkes det opp et noe bredere ekklesiologisk resonnement med utgangspunkt i Det nye testamente (NT), derfra inn i læren om det allmenne prestedømme og fram til dagens problemstillinger.

Det tredelte embete: arven fra Oldkirken og utfordringen fra Lima-dokumentet (BEM)

Med noe forskjellig utforming og teologisk begrunnelse, er et tredelt embete med diakon, prest og biskop bevart i noen av de store historiske kirker: Den romersk-katolske kirke, de ortodokse kirker og den anglikanske kirkefamilie. Spørsmålet om det tredelte embete har derfor vært et tema i bilaterale dialoger med disse kirkene. Imidlertid er det også blitt tematisert i den videre økumeniske samtale. Ikke minst har embetsdelen i det såkalte Lima-dokumentet (BEM) fra 1982 bidratt til dette gjennom sin presentasjon av den oldkirkelige embetsmodell med biskop, prest (presbyter) og diakon som et mulig uttrykk for kirkelig enhet.

Andre former for embetsdannelse erkjennes og respekteres, men embetsdelen i BEM kan leses som et spørsmål til kirkene om man i enhetens tjeneste vil kunne samle seg om en modernisert og re-formert versjon av det tredelte embete – biskop, presbyter (prest) og diakon.

Tilbakemeldingene fra kirkene på BEM's presentasjon av det tredelte embete som uttrykk for den enhet kirkene søker, ble vekslende (jfr. *Baptism, Eucharist and Ministry 1982-1990. Report On the Process and Responses*. Geneva 1990). Noen kirker med røtter i reformasjonen var kritiske, idet de ikke kunne akseptere at ett historisk betinget mønster skulle gjøres til avgjørende forutsetning for kirkelig enhet. Andre var skeptiske fordi de mente at modellen ville kunne fortrenge et allerede innarbeidet, rikt og variert tjenestemønster.

I noen kirker som foretrekker å tale om ett ordinert embete forankret i den lokale prest/pastor, var man villig til en viss differensiering innenfor dette embete. Og noen var også rede til å anerkjenne det tredelte mønster for å nå fram til enhet, så sant ordinasjon til biskop ikke var å oppfatte som en ordinasjon av «høyere grad», og på den forutsetning at funksjonene til ordinerte diakoner ble avklart.

Det tredelte embete er en modell med lange tradisjoner og med betydelig økumenisk oppslutning i dag, også i lutherske kirker. Kirker som ikke har hatt et episkopat, eller anvendt denne betegnelsen på tilsynstjenesten, tar dette i bruk. Samtidig gjenoppdages diakonatet på ulikt vis.

Å utvikle diakonatet er i dag en sentral økumenisk utfordring. I vår kirke er diakonien og diakonatet en frukt av en vekkelse til ny bevissthet om det kristne karitative ansvar. Diakonien som karitativ omsorgstjeneste slik den ble utformet gjennom det 19. århundres diakoni-vekkelse, knyttet til navn som J. H. Wichern og Th. Fliehdner, profilerer diakonatet annerledes enn det som har vært vanlig i et tredelt embetsmønster. Diakoniatet har der ikke vært permanent, og diakonen har primært vært tillagt liturgiske funksjoner. Imidlertid er dette i ferd med å endres både i anglikanske kirker og etter Det annet Vatikankonsil også i Den romersk-katolske kirke. Her har man innført en ordning med diakoner som med ulike former for kompetanse står til bispedømmets (biskopens) rådighet. De er ikke underlagt sølibatkravet, og skal ikke bli prester.

I flere lutherske kirker, bl.a. den svenske kirke, har man man drøftet å gjøre diakonatet til en paraply som spenner over kirkens karitative, undervisende og eventuelt også kirkemusikalske funksjoner. I noen grad innebærer dette at en først og fremst har etablert et «embetsdiakoniat», som så gir plass til ulike nødvendige kirkelige tjenester. Slik har en også fått plass til det som i

Den norske kirkes tjenestemønster ivaretas av kateketen, og som i sin nåværende form er vanskelig å plassere i en tredelt modell uten å tilordnes enten prestatjenesten eller diakonatet.

I økumenisk sammenheng representerer det karitative diakonat et viktig bidrag fra vår tradisjon, og utvalget kan ikke tenke seg en organisering eller forståelse av diakonatet som ikke har dette som sitt sentrale oppdrag.

Det er ikke uproblematisk for en luthersk kirke å skulle gå inn på en eller annen utforming av det tredelte embete. Det gjelder ikke minst oppfatningen av bispetjenesten. Ut fra et luthersk syn kan dette ikke være det konstitutive embete, med bispedømmet som uttrykk for den lokale kirke. Lutherdommen vil måtte orientere seg ut fra nådemiddelforvaltningen i den lokale menighet som ivaretas av det dertil ordinerte embete.

Samtidig representerer utviklingen av ulike andre profesjonaliserte tjenester i vår egen kirke en utfordring vi uansett må komme til rette med på konstruktivt vis. Vi kan ikke i den aktuelle situasjon drøfte dette uten å se oss rundt i andre kirker.

Det ene embete – en klassisk luthersk modell

Reformasjonens embetsmodell ble behandlet særskilt i kap. 4. Et kjernepunkt for Luther og den lutherske reformasjon var at det kun gis ett embete: Ordets embete, eller prekenembetet, til å ivareta den forkynnelse og sakramentsforvaltning som konstituerer kirken.

Den reformatoriske embetsmodell – presten som bærer av det ene kirkelige embete – var i stor grad betinget av mer dyptgripende teologi- og fromhetshistoriske forhold. Særlig viktig ble en ny, avklart forståelse av evangeliet - og dermed av forkynnelsens viktighet. Med sin sterke skriftorientering og intensjon om å frigjøre bibeltekstene i kirken traff reformatorene, med sin tilrettelegging av prestens funksjon som predikant og nådemiddelforvalter, utvilsomt et sentralt punkt.

I noen knappe punkter kan reformasjonens forståelse av det ene embete sammenfattes slik:

- Kirkens offisielle embete er guddommelig innstiftet (CA 5). For Gud alene kan innstifte det embete som forvalter de gaver som bare Gud rår over.
- De guddommelig fastsatte oppgaver er å forkynne Guds ord og forvalte sakramentene.
- Kallelsen til embetet går normalt ut fra den lokale menighet.
- Ordinasjonen er den offentlige stadfestelse av kallelsen til embetet, realisert gjennom håndspåleggelse og bønn.
- Tilsynstjenesten (*episkopé*) ivaretas som en viktig funksjon, i pakt med gammel kirkelig praksis.

Den lutherske prestatjeneste ble utformet i en teologisk dyptgripende kontrovers med det romersk-katolske syn på presten som offerprest. En luthersk prest er en tjener for det evangelium som – ved Den Hellige Ånd – skaper den rettferdiggjørende tro. For reformatorene var det kirkelige embete, forstått som tjenesten med nådens midler, *prestens* embete. Ikke desto mindre levde reminisenser av det katolske syn videre etter reformasjonen. Tanken om presten som mellommann mellom Gud og mennesker ble også til en viss grad holdt i live gjennom den folkelige lesning av Det gamle testamente med dets kultiske oppfatning av presten. Et slikt syn har også fått sin næring gjennom allmenne religionsfenomenologiske tanker om presten som midler mellom hverdagen og hellighetens sone.

Gjennom fyrste- og statskirkesystemet – især i eneveldets epoke (1660-1814) – ble dessuten den lutherske prest hos oss ikke bare Kristi tjener, men også kongens mann og statens fullmektige med tilleggsoppgaver av mer verdslig art. Presten som evangeliets tjener og kongens embetsmann fløt etter hvert sammen til en dobbel-identitet, noe som har fått lang, negativ ettervirkning.

Slike faktorer, sammen med respekten for Guds ord og de forkynnende, undervisende og karitative sider ved presterollen, befestet gjennom generasjoner prestens posisjon i lokal-samfunnet, en posisjon som dertil ble holdt oppe av en lang embetsmanns- og prestegårdskultur. Dette utviklet en sterk laugsbevissthet, i nyere tid også bekreftet gjennom en sterk fagforening for prester i kirken. Ettervirkningene av alt dette slår i betydelig grad inn også i dagens debatt om embetssyn og tjenestemønster.

Prestens sentrale posisjon kan for øvrig også avleses av kirkeretten, som tradisjonelt har vært bygget opp omkring presten og prestens funksjon i gudstjenesten. De øvrige ansatte i kirken ble dermed lett oppfattet som prestens hjelpere og støttepersoner. På denne bakgrunn nytter det knapt å komme bort fra at denne historie om prestens dominans gjennom generasjoner er en psykologisk faktor i dagens embetsdebatt.

Det skal heller ikke underslås at når mye av det styresett og den kultur som var med på å opprettholde prestens sosiale status og betydning, er i ferd med å falle bort, øker den personlige belastning ved å skulle etablere en presterolle og -identitet.

Etter luthersk syn innehar prest og biskop i prinsippet samme embete, men er innsatt i kirken for noe ulike oppgaver. Gjennom den tilsynstjeneste som vår kirke har holdt fast ved hele tiden etter reformasjonen, er bispeembetet blitt en fast og etablert del av vår kirkeordning.

Kirken som Guds folk og et fellesskap av nådegaver – det allmenne prestedømme som utgangspunkt

Det ekklesiologiske utgangspunkt for våre videre drøftelser er tanken om kirken som Guds folk og menigheten som et fellesskap av nådegaver. Konseptet *kirken som Guds folk*, har sin sterke bibelske basis. Den har i nyere debatt særlig blitt aksentuert gjennom den eksegetiske forskning, den liturgiske bevegelse og kirketenkningen under og etter Det andre Vatikan-konsil (1962-65), jfr. kirkebegrepet slik det utfoldes i den dogmatiske konstitusjon *Om kirken (Lumen Gentium, 1964)*.

Et tydelig og godt utbygd menighetsbilde i NT er kirken som Kristi legeme med de mange lemmer og nådegaver. I dette ekklesiologiske konsept ligger et visst potensial med henblikk på vårt tema. Den paulinske visjon av kirken som et fellesskap av nådegaver, leverer et teologisk perspektiv som på en nyttig måte kommer flere av de problemer som dagens norske embetsdebatt preges av, i møte. I sak snakker vi da – i tilknytning til nytestamentlig språk – om den realitet som til vanlig omtales som «det allmenne prestedømme».

Gjennom Den Hellige Ånds gave, som gjør hele gudsfolket til prester, er alle kirkens lemmer blitt vitner om Guds store gjerninger (1 Pet 2,9). Enhver troende har fått sin tjeneste gjennom den Ånd «som deler ut sine gaver til hver enkelt, slik han vil» (1 Kor 12,11; jfr. 1 Pet 4,10 ff). Den undervisning apostelen Paulus gir om nådegavene i deres mangfold, er så omfattende og

grunnleggende at den har gyldighet for menighetene, ikke bare i Korint og Rom, men for kirken til alle tider, på alle steder.

Tanken om legemet og lemmene var vel kjent ellers i antikken, og kunne anvendes om hele kosmos, om staten og byen, som dermed beskrives som ett organisk ordnet fellesskap hvor lemmene, tross all forskjellighet, virker sammen som en enhet. Det er eksempler på at legemetanken i antikken ble brukt sosialt konserverende: Den fastholdt mennesker i sin gitte posisjon i samfunnsstrukturen. Både ved å betone at det skal gis «mer ære til det som mangler ære» (1 Kor 12,24) og gjennom sin teologi om Den Hellige Ånd, tilførte Paulus et dynamisk element til dette konsept, jfr. for øvrig 1 Kor 12,31.

Her er ikke stedet til å utfolde dette teologiske kompleks, men bare – i all korthet – trekke fram fem aspekter som er verdt å notere seg for den videre drøfting: Gavene og tjenestene er (1) *differensierte*. Dermed er de (2) *spesifikke* (som hvert lem på kroppen har sin særegne funksjon). De er (3) *bundet sammen i Helligåndens enhet* og (4) står i en *gjensidig avhengighet* – og (5) *de forkynnende gaver har en prioritert posisjon*, noe et studium av de relevante tekster viser (Rom 12; 1 Kor 12; Ef 4).

*

Hvis vi nå kaster et blikk tilbake på de kjerneproblemene i embetsdebatten som ble listet opp innledningsvis, finner vi i læren om kirken som Kristi legeme med de mange gaver et teologisk konsept som på fruktbar måte både understreker *relasjonene* i tjenestefellesskapet og som gir *like verd* til alle – i Den Hellige Ånd, som er kirkens felles gave. Dessuten fremstår hver tjeneste med sin egenart og relativt *klart definerte funksjonsområde*.

NT og de tidlige menighetene samlet ikke alle funksjoner, som så ble kjørt sammen i ett «embete», men hadde et spekter av tjenester og gaver som arbeidet side om side. Dette skjedde rett nok i en viss asymmetri, som følge av den teologisk begrunnede forrang for de forkynnende gaver. Denne prioritet bunner vel å merke ikke i en tenkning om «ære» og «rang», *men skyldes som nevnt det helt avgjørende poeng at kirken er en frukt av Ordets og Ordets utbredelse*. Her kan det også vises til Paulus' prinsipielt viktige sats i Rom 10: «Hvordan kan de høre dersom ingen forkynner? Og hvordan kan noen forkynne hvis de ikke er utsendt?» (v. 14ff).

Det består en fare i å gjøre for raske koblinger fra nytestamentlig tid til i dag. Men på bakgrunn av den fremstilling som er gitt ovenfor, kan man innordne prestens tjeneste i fellesskapet av medarbeidende tjenester, og ikke på en akse: prest – lekfolk. Både CA 5 (som primært har sitt fokus på Den Hellige Ånds gjerning, ikke embetet i spesifikk forstand) og epikleseleddet (påkallelse av Ånden i liturgien ved presteordinasjon) peker i retning av en institusjonalisert karismatisk basis for prestens tjeneste. Men nådegave-teologien gir samtidig åndelig legitimitet til de andre tjenestene.

Når denne egne åndelige basis er erkjent, skulle det være unødvendig å bygge opp en tjenesteidentitet ved å «låne» fra andre, enn si føle at man «mangler» noe andre tjenestebærere har. Enhver tjeneste eier sin egen åndelige legitimitet og har sitt særskilte ansvars- og funksjonsområde. En klar bevissthet om den enkelte tjenestes *proprium* er en avgjørende forutsetning for å komme videre i Den norske kirkes embetsdebatt. Her ligger både en hjelp til å se tjenestenes *egenart* og deres *avhengighet av hverandre* i god innbyrdes *relasjon*.

III Fra Det nye testaments tjenestemangfold til dagens kirkeliv

Som nevnt ovenfor lar det seg ikke gjøre å utvinne *ett* nytestamentlig tjenestemønster, som så kan kopieres under dagens kirkelige vilkår. På den andre siden ville det være like feil å overse den saklige forbindelse mellom NTs tjenestemangfold og dagens tjenestemønster i Den norske kirke – selvsagt uten dermed å hevde at det er vidtgående parallellitet mellom NTs menighetsfunksjonærer og dagens kirkelige tjenestebærere.

Videre innebærer den tydeligere profilering av enkelte tjenester som har skjedd de senere år en god tilpasning til poenget om de ulike tjenesters avgrensning. Ett slikt åpenbart eksempel på tjenestemessig presisering gir seg av en sammenligning mellom ordinasjonsritualet for prester i Alterboken 1920 og det samme ritualet i Gudstjenesteboken av 1992. I erklæringen som etter løftesavleggelsen overdrar embetet til ordinanden, tales det i Alterboken om at presten skal «have omsorg for de syke og fattige og hjelpeløse», og videre om «ellers at utføre alt som hører til ditt hellige kald →».

Prester som har mottatt ordinasjon på slike omfattende forutsetninger vil kunne føle at ansvar og funksjoner innskrenkes når tjenesten spisses inn mot de pastorale kjernefunksjoner, slik bl. a. intensjonen er i kirkeoven av 1996 legger opp til. Men dette har nettopp vært en *villet* utvikling, dels fordi én tjenestekategori ikke kan ivareta alle nødvendige menighetsfunksjoner alene, og dels fordi prestene skulle frigjøres til å kunne samle seg om det som fremtrer som deres nøkkelområder.

Alle tjenestenes målestokk er om «det blir til gagn» (1 Kor 12,7), dvs. for kirkens liv, jfr. 1 Kor 14,6. Prøvestenen er om alt tjener til «å bygge opp» (1 Kor 14,26), dvs.: bygge opp menigheten, jfr. 1 Kor 14,5.17. Disse mer formale uttrykk må konkretiseres i lys av hva som er nødvendig for menighetenes liv. Hva er uomgjengelig av funksjoner og strukturer? Hvis vi spør etter det ekklesiologisk normative ut fra NT, er det åtte momenter som avtegner seg (jfr. N.A. Dahl):

- (1) *Evangeliet* skal forkynnes for alle folkeslag. Kirken er både et tegn på Guds rikes nærvær og et instrument for evangeliets vei ut til folkene.
- (2) Evangeliet innbyr til *dåp* i Jesu navn, til tro og etterfølgelse.
- (3) Dåpen til tro og etterfølgelse forutsetter kirkelig *dåpsopplæring*, jfr. «døper dem og lærer dem».
- (4) De som ved dåpen er opptatt i Kristi kirke, samles til *gudstjeneste* – til Ordet, bønnen og lovsangens tjeneste.
- (5) I gudstjenesten har *nattverden* en sentral plass som menighetens real-sakramentale møte med sin Herre, og som dens felles måltid.
- (6) Sammen med nattverden hører menighetens ofring av gaver og omsorgen for dem som på ulik vis er i savn og nød og sykdom. *Diakoni* hører således organisk sammen med en rett nattverdfeiring.
- (7) Av foregående punkt følger også at arbeidet med menighetens *økonomi og forvaltning* er en naturlig følge av de organisasjonsmessige vilkår som er gitt i denne verden.
- (8) Kirken er forpliktet på den apostoliske lære. Dette medfører at kirken ikke kan være uten et *vern om lære og liv*, som først og fremst drives positivt gjennom en sann og rett forkynnelse av Ordet, men også gjennom avvisning av vrang lære.

Realiseringen av disse sidene ved kirkens liv, som vi kan kalle menighetens grunnfunksjoner, forutsetter ulike tjenester og gaver, i lønnet så vel som i frivillig posisjon. Og ser vi på momentene ovenfor, finner vi på rekke og rad begrunnelsen for de tjenestegruppene som fins i dagens kirkeliv: prest, kateket, kantor, diakon, kirkeverge/daglig leder, samt det spekter av funksjoner som ellers bidrar til å bære og bygge menighetens liv.

Dette er tjenester som er vokst frem av menighetens faktiske behov. Vi holder oss med disse tjenestene for at menighetslivet skal fungere. Og prinsipielt sett kan utviklingen av kirkens liv aktualisere behovet for andre tjenester som er gagnlige, ja nødvendige, for et velfungerende menighetsliv.

Noen vil kunne hevde at det tjeneste- og nådegaveperspektiv som her er aktualisert er for ambisiøst å realisere i en folkekirke-situasjon som vår. Problemstillingen er relevant. Svaret er å utfordre til pastoral klokskap i møte med enkeltmenneskers åndelige modenhet, uten å oppgi den grunnleggende selvforståelse kirken må ha for å fungere rett som kirke.

Samtidig kan en avstreiing av dette sentrale ekklesiologiske perspektivet få enda mer uheldige konsekvenser, idet «menighet» da lett blir ensbetydende med «stab» i en profesjonalisert kirke, eller med «folket» i sin alminnelighet.

I lys av hele det nytestamentlige materiale er det ikke vanskelig å se at reformasjonen grep noe vesentlig da den i sin tid stilte Ordets tjeneste, forkynnelsen og sakramentsforvaltningen, fram som kirkens nøkkelfunksjon. Med sin skrifttolkning traff reformatorene her et kjernepunkt i den nytestamentlige overlevering. Men i dagens menighetssituasjon blir det altfor smalt å konsentrere de kirkelige funksjoner til denne tjenesten alene.

Alle menighetstjenestene har sin prøvesten i bekjennelsen: «Jesus er Herre» (1 Kor 12,3). Men det gis, som nevnt, også et spesielt ansvar for å verne om læren i menigheten. Dette anliggende er særlig understreket i de såkalte pastoralbrevene (1-2 Tim; Tit), som tydelig markerer at ledelse i kirken først og fremst er ledelse gjennom lære – et ansvar som særlig ytrer seg ved å ta vare på den apostoliske tradisjon (1 Tim 6,20; 2 Tim 1,14; 2,2.16; jfr. Apg 20,26-35).

Alle menighetens lemmer er medansvarlige for læren i kirken. Samtidig vil dette være et *særlig* ansvar for dem i den lokale menighet som gjør tjeneste med Ord og sakrament, og som personlig har forpliktet seg på kirkens lære og bekjennelse. Dette punkt aktualiserer spørsmålet om *tilsynet* i kirken i en mer ordnet forstand.

IV Tilsynstjenesten

Den lutherske kirke anser tilsynstjenesten (*episkopé*) som en uoppgivelig funksjon. Tilsynstjenesten i luthersk kontekst kan ta seg ulike former, og ingen *bestemt* form for tilsyn (over menighetsnivå) er nødvendig for kirkens liv eller enhet. Dette poeng har den lutherske tradisjon fremholdt overfor visse argumentasjonsmåter for det historiske episkopat. Lutherdommen har her hatt et ønske om at rettferdiggjørelseslæren ikke skulle gli ut av fokus og bli fortrent av interessen for strukturspørsmål, status og et hierarkisk tenkesett.

Den lutherske tradisjon har i denne saken to anliggender: Den bekrefter tilsynstjenesten som betydningsfull i kirkens liv, så vel i stedmenigheten (det lokale læreansvar) som i bispedøm-

met, men forsvarer samtidig kirkens frihet til å realisere tilsynet i noe ulike former, hva enten det er ved en biskop, en visitasgruppe med innslag av ikke-ordinerte, eller lignende. Den norske kirke har imidlertid ved sin praksis stått for at tilsynet (*episkopé*) primært ivaretas gjennom biskopens tjeneste. Dette bispeembete har vår kirke fastholdt hele tiden etter reformasjonen. Bispeembetet utøves med de samme midler som prestedtjenesten har, men som tilsynsordning for et større område. Allerede Den norske kirkes respons på BEM vektla dette poeng som et bidrag til å synliggjøre kirkelig enhet.

V Vigsling/ordinasjon som grunnlag for kirkelig tjeneste

Vigslingshandlingene er bestemte liturgiske livsytringer som normalt inngår som nødvendige ledd i Guds stadige kallelse og velsignelse av mennesker til ulike typer tjeneste i kirken (jfr. kap. 6). Vigsling står i kallelessammenheng og markerer det som kan kalles et ytre kall i møte med et indre. Dette betyr at vigslingene ikke må oppfattes som frittstående, punktuelle akter. Hovedsynspunktet er at dette er ekklesiologisk innrammede handlinger som ikke bør oppfattes som mer «ekstraordinære» enn de saklig sett er. Til kirkens liv hører nettopp at Gud – ved Den Hellige Ånd – stadig kaller mennesker til tjeneste for å bygge og utruste menigheten. Vigsling skjer i den treenige Guds navn, gjennom håndspåleggelse og bønn, og meddeler en åndelig utrustning og personlig visshet om å være kalt og sendt. Den sentrale ytre form er håndspåleggelsen. Derfor omtales denne handling i NT rett og slett som «håndspåleggelse» (1 Tim 4,14; 2 Tim 1,6).

Gud gir sin kirke gaver med forskjellig ansvar og funksjon, men med det samme sikte: « – så de hellige kan utføre sin tjeneste, og Kristi legeme bygges opp» (Ef 4,12). Å kalle, prøve og vigsle dømte kristne til tjeneste er dermed en sak som organisk springer ut av kirkens liv. Grunnbestemmelsen og hovedtema for hele dette sakskomplekset er nettopp *tjeneste*: De personer kirken kaller, prøver og vigsler, settes til å utføre en tjeneste *i* og *for* menigheten. Lutherdommen anser ikke vigsling for å være et sakrament.

NT bevitner at en høytidelig innvielseshandling ble brukt ved ulike anledninger, overfor forskjellige tjenester, jfr. Apg 6,6; 13,3; 1 Tim 4,14; 2 Tim 1,6. Samtidig minnes vi her om ikke å være «for snar til å legge hånden på noen» (1 Tim 5,22). Dette stedet sikter nok til en grundig prøving av den som skal innvies, for å være rimelig trygg på den åndelige modenhet og de øvrige kvalifikasjoner. Men i dagens situasjon kan denne formaning også tjene som en påminnelse om ikke å være for snar til å instituere vigslingshandlinger for stadig nye kirkelige tjenester, da dette kan kommunisere inntrykket av en særstatus for vigslede stillinger som utydeliggjør den åndelige basis enhver tjeneste i menigheten har, eller som enhver kristen har.

En vigsling vil personlig-psykologisk normalt oppleves som en spesiell, engangsartet handling for vigslingskandidaten. Men en vigsling er – sett i sitt teologiske hovedperspektiv – en liturgisk handling i kirkens fellesskap, en handling *i* og *av* menigheten. Liturgi er en bærende kirkelig livsform, for ikke å si kirkens sentrale livsrom. Liturgiske handlinger er derfor naturlige, og rett forstått «vanlige», ytringer for kirkens tro og liv. Dette gjelder også i prinsippet for vigslingshandlingene: Gud kaller mennesker til ulike tjenester i sin kirke, og disse innvies gjennom kirkelig forordnede vigslingshandlinger.

Vi kan oppsummere slik: Vigsling relaterer seg til et kirkelig *kall*. Vigsling er etter reformatorisk oppfatning et fast ledd i handlingsrekken som utgjør kirkens kallelse (*vocatio*). Denne handlingsrekke består av (1) menighetens utvelgelse (*electio*) av vigslingskandidat, (2)

prøving av egnethet (*examinatio*) og (3) stadfestelse (*confirmatio*), som også kalles vigsling (*ordinatio*).

Dette er den samme grunnstruktur som, mer eller mindre tydelig, reflekteres i Den norske kirkes gudstjenestebok ved vigslingsordningene for prest, kateket og diakon, for vigsling til «fast kirkelig tjeneste», og (fra 1. juni 1999) for vigsling av kantor.

VI Refleksjoner før et veivalg – tilbakeblikk og fremblikk

Den differensieringstanken som vi utviklet ovenfor når det gjelder kirkens tjenester, kan konkretiseres på ulike måter – både som en modell med «flat» funksjonsfordeling mellom nærmere angitte tjenestebærere, og som et konsept som legger det såkalte *ministerium ecclesiasticum* – den særskilte tjeneste med Ord og sakrament – til presten. Dette er ikke for å uttrykke at denne tjenesten har en særegen åndelig rang, men fordi den på en særskilt måte ivaretar forvaltningen av de nådemidler som kirken skapes av og lever ved.

Det er langs det sistnevnte spor den lutherske hovedstrøm har løpt når det gjelder embetsforståelsen. Nådegavelistene har de forkynnende gaver i fremste rekke. Dette forhold gir i seg selv et teologisk signal. Aposteltjenesten står i fremskutt posisjon (1 Kor 12,28; jfr. Apg 1,21ff; 1 Kor 15,3ff), og også i luthersk tradisjon har man hevdet at det kirkelige embete på et eller annet vis fører videre aspekter ved aposteltjenesten. Alt i alt: Med noe ulik teologisk fundamentering har lutherdommen hevdet at Gud har innstiftet det kirkelige embete (jfr. CA 5). Og dette embete er så i vår tradisjon tillagt presten som menighetens hyrde.

Denne utredningen har vist at den modell for tjenstedifferensiering som Den norske kirke har utviklet, rommer sine problemer: Triaden prest – diakon – kateket har økumenisk sett knapt sin motsvarighet. Det er videre uenighet om forståelsen av Gudstjenestebokens vigslingskapittel, for eksempel når det gjelder spørsmålet om de ulike tjenester er innenfor eller utenfor embetet, etc. (se videre kap. 6). Om dette tema uttalte for øvrig utredningen *Embete og råd* (1988): « ... selv om liturgien ligner svært på prestevigslingsliturgien, er det klart at kateket og soknediakon ikke er tillagt embetet med Ord og sakrament» (s. 97). Disse karakteriseres da også her som «legmannstjenester».

Spørsmålet er om Den norske kirke skal arbeide seg fram mot en tydeligere, teologisk reflektert tjenstedifferensiering der ulike aspekter ved den «gamle» prestedtjenesten, så som undervisning og diakoni, utparselleres til andre tjenestegrupper - eller om vi mer utvetydig skal bekrefte den klassisk lutherske embetsforståelse som ser presten som den som er ordinert til *ministerium ecclesiasticum*, og de øvrige vigslede tjenester som «konsentrasjoner» av det allmenne prestedømme, som til syvende og sist er basis for enhver gave og funksjon i kirken – eller om vi i en eller annen utforming skal søke å etablere et tredelt embetsmønster på luthersk grunn. Kort sagt er spørsmålet om det kirkelige embete (*ministerium ecclesiasticum*) er det samme som, eller begrenset til, den prestedtjeneste som vår kirke vigsler til.

Hvem innehar *ministerium ecclesiasticum*?

Lutherdommen har tradisjonelt understreket at det kirkelige embete er ett. Dette embete er innstiftet av Gud. Oppdraget er gitt i og med utsendelsen av de første disiplene, apostlene, som representerte kirken i sin tidligste begynnelse. Da det store oppdraget ble gitt, var kirken ensbetydende med apostlene. I tråd med dette har man innen den lutherske tradisjon her sagt

to ting samtidig: Oppdraget er gitt til kirken som helhet, men det alle prinsipielt *kan* gjøre, det *skal* ikke alle gjøre. Og for å sikre en ordnet og stabil forvaltning av Ord og sakrament, og for å slå vakt om menighetens enhet, må noen kalles til å gjøre nådemiddeltjenesten i menigheten, og på dens vegne. Kirken kan ikke være uten Ordet, og Ordet må sikres at det finnes tjenere for Ordet.

Det gis ifølge luthersk syn intet *teologisk* skille mellom klerus og lekfolk. Lutherdommen er således antiklerikalistisk, prinsipielt sett. Gjennom innstiftelsen av det særskilte embete, er forutsetningen til stede for at det allmenne prestedømme kan forbli allment. Det allmenne prestedømme og prekenembetet betinger hverandre gjensidig. For øvrig kan det allmenne prestedømme fremstå i form av *spesielle* tjenester, som for eksempel diakontjeneste, som i vår tradisjon ofte teologisk er forstått som en fortettet form av det allmenne prestedømmes omsorg i kjærlighet til nesten.

Hele vår historie fra reformasjonstiden av har embetsteologisk gått sett ut på å gjenkjenne bekjennelsens *ministerium ecclesiasticum* i prestatjenesten. Denne tjeneste har lenge inkludert en rekke aspekter, men etter hvert har noen viktige elementer blitt skilt ut. Det diakonale element er skilt ut. Det undervisningsmessige aspekt er i betydelig grad skilt ut. Det styringsmessige element er gjennom ny kirkelov kommet i en annen situasjon.

Historisk har det således skjedd en rekke utskillelser av visse elementer i prestens tjeneste som bærer av det kirkelige embete, men denne prosess kan *tolkes* ulikt. Én tolkningslinje er å hevde at når f. eks. det diakonale aspekt skilles ut fra prestatjenesten, så er det noe som genuint hører til *ministerium ecclesiasticum* som føres over på diakonen. Et annet perspektiv er å fremholde at presten – som tidligere var den eneste ansatte og ansvarsperson – fikk hele komplekset av funksjoner tillagt seg, uten at dette mangfold av funksjoner kan sies å tilligge det kirkelige embete i strikte mening. Det er det kun nådemiddelforvaltningen i snevrere forstand som gjør. Med et slikt utgangspunkt skulle en konsekvens kunne bli at prestatjenesten nyprofileres som evangelieforkynnelsens og sakramentsforvaltningens embete.

På bakgrunn av de synspunkter som er utfoldet tidligere i kapitlet, har vi da for øye en prestatjeneste som selvsagt må utføres i respekt for de øvrige tjenester innenfor de ansvarsområder som disse har fått ut fra kirkeordning og kompetanse. Avklarte og gode relasjoner mellom kirkelige medarbeidere har i høy grad også med personlige holdninger å gjøre. Om prestatjenestens *proprium* er å ha det primære ansvar for den offentlige forvaltning av Ord og sakrament i menigheten, innebærer dette hovedsynspunkt ingen sperre for uordinerte hva gjelder å forkynne i menighetens gudstjeneste, men det betyr at menighetens ordinerte prest innehar den lokale pastorale ledelse og tilsynet med nådemiddelforvaltningen.

Et tredelt embete på luthersk mark?

Tredelt, trefoldig eller treleddet embete – betegnelsene varierer. Hvorvidt et tredelt embete kan eller bør tas i bruk på luthersk mark, krever en særskilt drøfting. Ikke bare er det i dagens situasjon nærmest en økumenisk forpliktelse å gjennomtenke på nytt det tredelte embete. Det er snart gått 20 år siden BEM og den prosess denne teksten utløste, og siden er temaet reist i flere av våre økumeniske avtaler og i andre lutherske søsterkirker. Vi har også den situasjon i vår kirke at nye tjenestegrupper søker å uttrykke sin kirkelige profil tydeligere, og enkelte søker allerede en løsning i et tredelt embetsmønster.

Utvalget har derfor reist og drøftet følgende spørsmål: Gis det en utforming av det tredelte embete som lar seg forene med en luthersk grunntenkning?

Fra luthersk ståsted er det en rekke momenter i argumentasjonen for det tredelte embete som må vurderes som verdifulle – momenter som særlig embetskapitlet i BEM-teksten har stått som eksponent for, og som Porvoo-erklæringen på mange vis viderefører. Her kan bl. a. nevnes tanken om hele gudsfolkets kall (pkt. 1-6), betoningen av at kirken trenger «personer som er offentlig og vedvarende ansvarlige for å peke på dens grunnleggende avhengighet av Jesus Kristus og dermed sørge for at enheten fokuseres midt i en mangfoldighet av gaver» (pkt. 8), påpekningen av embetets historisk betingede former (pkt. 11) og understrekningen av tilsynets betydning (*episkopé*, pkt. 14).

Når BEM i tilretteleggingen av embetets former (pkt. 19ff) understreker at embetet har «en personlig, kollegial og fellesskapsmessig side» (pkt. 26), og videre fokuserer på de tre fremtredelsesformer av embetet – biskop, prest, diakon – betones det også funksjoner for disse tre tjenester som, hver for seg og isolert sett, fra luthersk side kan istemmes: *biskopen* som har et spesielt ansvar for tilsyn, kontinuitet og enhet i kirken (pkt. 29), *presten* som den lokale pastorale embetsbærer og *diakonen* som er en utøvelse av og en permanent påminnelse om kirkens kall til tjeneste i verden.

I sin respons på BEM-dokumentet midt på åtti-tallet fastholdt imidlertid vår kirke at det etter luthersk syn gis kun ett embete: prekenembetet, som er satt til å forkynne det Ordet og forvalte de sakramenter som skaper den rettferdiggjørende tro.

Det ene kirkelige embetes enhet kommer – etter tradisjonelt luthersk syn – til uttrykk på den måten at det alltid *omfatter både forkynnelse og sakramentsforvaltning*. Mange vil derfor hevde at man ifølge luthersk forståelse ikke kan spalte det kirkelige embete på en slik måte at det å lede nattverdfeiringen fremstår som et privilegium for visse embetsbærere. Men at man innenfor det kirkelige embete kan operere med ulike ansvarsområder, har derimot vært oppfattet som uproblematisk.

En sokneprest kan for eksempel tilkjennes oppgaver som en kapellan ikke kan ha ansvar for. Og en biskop kan ha fullmakter som ikke tilligger soknepresten. Biskopen har del i det embete som er satt til å forvalte Ord og sakrament. Biskopens funksjoner, ved siden av å være forkynner, teologisk lærer og inspirator, er å føre tilsyn, ivareta ulike vigslinger, fremme nådemidlenes bruk i stiftet – og i alt dette ivareta enhetens embete.

Spørsmålet blir så om en tenkning om ulike oppdrag kan utvikles i retning av et tredelt embete. Samtidig er det klart at det gis begrunnelser for det tredelte embete, ikke minst i romersk-katolsk og anglo-katolsk ekklesiologi, som er uantagelige i luthersk sammenheng. Det ville tilsløre den teologiske kjerne i den lutherske forståelse av embetet som *nådemiddel-tjeneste* etter CA 5, dersom en skulle begrunne det tredelte embete gjennom å hevde at det er en representasjon av den treenige Gud, eller ved å utfolde et syn på biskopen som den som alene har embetets fylde, eller ved å oppfatte biskopens embete som enhetens og (lære)kontinuitetens vokter på en eksklusiv måte. Dette syn på biskopen får innen Romerkirken som konsekvens at det er bispedømmet som blir lokalkirken, mens lokalkirken etter luthersk syn er soknemenigheten, med presten som den særskilte tjener med Ord og sakrament. Den lokale prest og hyrde har også et ansvar for enheten i kirkens liv, nemlig på det lokale plan.

Noen vil derfor frykte for at en innføring av det tredelte embete vil utsette vår kirkes bispeembete for en dynamikk som vil tilføre det aspekter som er fremmed for luthersk tenkning og som leder i katoliserende retning. Andre vil vektlegge at vi i de senere år har nådd fram til en rimelig avklaring om bispeembetet i de økumeniske samtaler vi har ført. Derfor er det ikke det klassiske spørsmål om bispeembetet, men de nye spørsmål omkring diakonatet som er mest presserende og som sterkest motiverer en embetsteologisk nytenkning.

Det kan derfor være grunn til å se nærmere på tjenestene som kateket, diakon og kantor. Uansett veivalg i embetsspørsmålet, må også vår kirke være på vakt mot en sterkere profesjonalisering av menighetslivet. Likeledes er det viktig ikke å skape grobunn for en ny type klerikalisering, etter at vi nå er i ferd med å nedbygge den som ble en følge av gammel statsembetsmanns-ideologi.

Kateket-tjenesten

Kateketene har både en lang og en kort historie i vår kirke. Kateketen kom inn i lovverket fra og med *Instruction for Catecheterne af 28. April 1736*, under innføring av statspietismens allmueskole og konfirmasjonsplikt. Kateketene var som regel teologiske studenter og fungerte som dåpslærere. Utover på 1800-tallet var kateketene jevnt over teologiske kandidater som ble ordinert til embetet. De ble likefrem kalt «ordinert kateket». Den nyere historien med kateketer i vår kirke fikk sitt tydelige uttrykk i loven om kateketer av 1969.

Som påpekt tidligere, er det ikke lett å innordne *kateketen* i den tredelte modell som for eksempel BEM skisserer. Med adskillig rett kan en si at kateketens tjeneste er en norsk særvariant som ligger nær det læreansvar som er en del av prestatjenesten. Det bør derfor overveies om de kateketer som har utdannelse og kompetanse etter de nye kravene, bør ordineres til prester.

Det er utvalgets mening at disse i så fall ikke blir ordinert til såkalte «undervisningskapellener», men til prester, rett og slett. For å utnytte disse prestenes særlige kompetanse kan det imidlertid vurderes om det ikke bør opprettes prestestillinger med et særskilt undervisningsansvar, slik vi i dag har andre prestestillinger som utlyses med en spesiell profil.

Utviklingen i forholdet kirke/skole tilsier alt tydeligere at kirken må ta sitt ansvar for dåpsopplæringen mer alvorlig. Den tid er definitivt forbi da skolen og presten ivaretok opplæringen i kristendomskunnskap. KRL-faget tar den fulle konsekvens av dette ved å anrette undervisning i kristendom og andre religioner og livssyn på et helt allment grunnlag. Å bygge ut og legge til rette for den undervisende tjeneste, bredt forstått, blir derfor avgjørende for folkekirkens fremtid. Men fokus her må mer være innstilt på selve *undervisningstjenesten* enn på én bestemt stillingstype.

Når den offentlige utredning om Den norske kirkes dåpsopplæring nå foreligger (jfr. NOU 2000:26), oppfatter utvalget det slik at anledningen er der til grundig å gjennomtenke hele det kateketiske felt og de aktører som skal operere innenfor det. Her ser utvalget for seg bred mobilisering av prester, kateketer (som i realiteten bare et begrenset antall menigheter har i dag) og en ny gruppe dåpslærere i hel- eller deltidsstillinger.

Utvalget forutsetter at Den norske kirke under enhver omstendighet har stillinger og stillingskategorier som særlig er rettet inn mot undervisningstjenesten, og med instruksjoner som tydelig markerer at de nettopp er relatert til undervisning.

Diakontjenesten

Utformingen av og profilen på diakontjenesten har – ikke minst i lys av den økumeniske diskusjon – utkrystallisert seg som et av de mest sentrale spørsmål i denne utredningen. Den norske kirke har i hovedsak sett på diakonens tjeneste som et særlig uttrykk for den kjærlighetens tjeneste for nesten som tilligger enhver kristen.

I oldkirken var diakonene først og fremst tilordnet biskopen, og fungerte som dennes assistent eller utsending. I den grad de hadde karitative funksjoner, var dette som del av et bredere oppdrag som biskopens medhjelpere. Da diakonatet etter hvert ble redusert til en ordinasjonsgrad som innebar visse liturgiske funksjoner, ble kirkens karitative ansvar ivaretatt innenfor klostervesenet.

Reformasjonen medførte knapt noen vitalisering av menighetsdiakonien. Dette skyldtes ikke minst at den i sin to-regimentstenkning langt på vei kom til å plassere omsorgen for fattige og nødlidende i det verdslige regimete. De sosiale oppgavene ble sekularisert og borgerliggjort. Riktignok ble det karitative ansvar til en viss grad lagt inn i presteløftene. 1800-tallets diakonale vekkelser ble en gjenoppdagelse på luthersk mark av kirkens karitative mandat, og fikk sitt klareste uttrykk i en rekke diakoni-institusjoner. I dag ser vi helt klart at et fungerende diakonat er en sentral kirkelig livsytring – som utøvd omsorg, men også for å gjøre kirken troverdig i sin kommunikasjon med samtiden.

Utvalget er enige om at dette karitative diakonat er et viktig bidrag fra vår kirke i debatten om utformingen av diakonatet, som Porvoo-kirkene har forpliktet seg til (jfr. Porvoo-erklæringen pkt. 58,b, vii). Dette gjelder uavhengig av hvilke embetssteologiske løsninger vi for egen del måtte utvikle.

For øvrig ser utvalget to hovedspor å følge i tilretteleggingen av diakontjenesten: enten å betrakte den som et særskilt uttrykk for alle kristnes ansvar for å øve omsorg, teologisk forstått som en lek tjeneste som gis en bekreftelse gjennom vigsling – eller å innordne den i en type tredelt embete, innviet ved ordinasjon. Dette ville, som tidligere nevnt, i så fall representere et bidrag fra vår lutherske tradisjon inn i diskusjonen om «embetsdiakoniatet» som mange kirker, også lutherske, utprøver muligheten av å innplassere i sitt tjenestemønster.

Det dreier seg da ikke om å innføre et tredelt embete med biskop, prest og diakon, og hvor biskopen innehar embetets fylde. Heller ikke går det om en åpen tjenstedifferensieringsmodell, der prestetjenesten som det hele embete stykkes ut i ulike typer særoppdrag og spesialkompetanser. Spørsmålet er om det lar seg gjøre å føre det lutherske, karitative diakonat inn i en gammel embetsstruktur i kirken, og om dette dessuten lar seg begrunne som et uttrykk for den kirkekonstituerende forvaltning av nådemidlene. I sak dreier det seg om å fremme en ny-tolkende presisering av diakonatet som et permanent diakonat med karitativt innhold.

Det er viktig å presisere at et slikt diakonat, innenfor det tredelte embete som formal ramme, nettopp må profileres karitativt. Den positive utvikling av menighetsdiakonien må under enhver omstendighet føres videre. Diakonens liturgiske oppgaver blir ikke uviktige, men like fullt sekundære, og det forutsettes heller ikke at diakonen innenfor en slik nytolket modell *konsekrerer* i menighetens gudstjeneste.

Et spørsmål som melder seg til slutt her, er om også dette nyprofilerte diakonat vil bli opplevd som innplassert i et hierarkisk system og tenkesett. Slike sosialt integrerte mønstre endres ikke lett, men vi har andre steder i denne innstillingen prøvd å legge inn en sperre for en utvikling i retning av hierarkisk tenkning og klerikalisering.

Kantorene og organistene

Denne tjenestegruppen har nylig vært gjenstand for en bred drøfting, jfr. VAK-utredningen, som det her vises til. Kantortjenesten blir et særskilt problem i dette bildet. Vigslingsordningen fra 1999 plasserer denne tjenestegruppen utenfor det kirkelige embete. Tanken om å innordne kirkemusikerne under diakonatet (som tredje forgrening ved siden av en karitativ og undervisende tjeneste) har vært diskutert, for øvrig mer inngående i Sverige og Finland enn hos oss. Men atskillig taler for at kantorene fortsatt bør oppfattes å inneha en tjeneste på det grunnlag som vigslingsordningen av 1999 forutsetter.

*

Når man endelig skal presentere de ulike veivalg i embetsspørsmålet, er det – for igjen å understreke poenget – viktig å fastholde at hver tjeneste har sin egenart, sitt *proprium*. Dette anliggendet gir seg både av en ekklesiologi knyttet til tanken om legemet og lemmene med hvert sitt funksjonsområde – og av praktisk-kirkelige grunner. Tjenester med klar identitet og tydelige ansvarsfelt, i respekt for hverandre, er en forutsetning for såvel en teoretisk som funksjonell avklaring av det kirkelige arbeidsfellesskap.

Konklusjoner og anbefalinger

Tidligere i denne utredningen er det lagt vekt på at Guds folk struktureres gjennom ordninger som ivaretar fundamentale oppgaver i menigheten. Vi kan tale om en tjenestefordeling som finner sted innenfor kirken som Kristi legeme (1 Kor 12,27ff ; Ef 4,11ff). Siktemålet med alt dette er å bevare forbindelsen med – og gjennom forkynnelse føre videre – det som er det konstituerende for kirken: det apostoliske Kristus-vitnesbyrdet. For at det skal skje, er det ikke nok å tale om at visse *funksjoner* skal ivaretas. *Personer* må kalles og innsettes i bestemte tjenester, gjennom håndspåleggelse og bønn.

Reformatorene bekreftet, saklig sett, denne tenkemåten, idet de holdt embetet for å være et av kirkens kjennetegn (*notae*). Det er tidligere redegjort for bekjennelsens forståelse av dette, jfr. kap. 4.

Det allmenne prestedømmes rolle er en nøkkel til forståelse av evangelisk-luthersk teologi. Det vil likevel ikke være rett å oppfatte dette i alle deler som luthersk særgods. Dette har vist seg tydelig gjennom nyere økumeniske dialoger. For eksempel har Den katolske kirke, særlig gjennom Det andre Vatikankonsil (1962-65), hentet fram igjen elementer i egen teologi og tradisjon som i sak korresponderer med den lutherske lære om det allmenne prestedømme. For øvrig er det bred tverrkirkelig enighet om å ta utgangspunkt i kirkens allmenne kall og sendelse når embetsspørsmålet skal drøftes.

I tillegg bør det sies at de økumeniske samtaler, som det tidligere er redegjort for (kap. 7), også kaster nyttig lys inn over kirkeordningsspørsmålene i videre forstand, i det disse understreker nødvendigheten av en embetsstruktur som ikke er eksklusiv, men som virker sammen med en konsiliær eller synodal struktur.

I Grunnleggende synspunkter

Utvalget legger i sine overveielser følgende synspunkter til grunn:

- a. Hele Guds folk er bærer av tjenester og gaver i kraft av dåpen og troen. Derfor er også kallet til å nå ut med evangeliet gitt gudsfolket i sin helhet. Med sin aksentuering av sentrale momenter i nytestamentlig ekklesiologi ønsker utvalget å markere en embetsteologi som ikke er innsnevrende, men som ser alle tjenestenes og gavenes betydning for realiseringen av kirkens oppdrag i verden.
- b. Innenfor kirkens vide fellesskap kalles og utskilles noen gjennom vigsling til å ivareta bestemte oppgaver på fellesskapets vegne. I den lutherske tradisjon har tjenesten med Ord og sakrament vært regnet som den grunnleggende kirkelige tjeneste (*ministerium ecclesiasticum*) ut fra det syn at kirken skapes og oppholdes ved at nådemidlene er i funksjon. Utvalget vil anbefale at denne konsepsjonen føres videre i Den norske kirkes fortsatte tenkning om og tilrettelegging av tjenestene. Dermed slutter utvalget seg til de

prinsipielle embetsteologiske synspunkter som har vært fremført i tidligere utredninger (jfr. især *Bispeembetets grunnlag og plass i kirken*, Oslo 1982), og som vår kirkes representative organer har uttrykt i forbindelse med de nyere økumeniske samtaler (Lima/BEM, Porvoo, Nådens Fellesskap, Leuenberg). De avtaler vi har inngått, har ikke voldt problemer på dette punkt.

- c. Lutherdommen har tradisjonelt talt om det ene embete, ivaretatt gjennom prestens tjeneste. Men fordi debatten om et såkalt tredelt embete nå er reist i våre økumeniske dialoger, i søsterkirker og i vårt eget bispemøte og kirkemøte, har utvalget måttet reflektere over om prestatjenesten behøver å være det eneste uttrykk for det kirkelige embete, eller om man kan tenke seg en tillempling av et tredelt embete i vår kirke. Til vanlig har luthersk embetstenkning profilert seg i motsetning til et tredelt embete med dets teologiske implikasjoner. Det siste gjelder ikke minst det syn på bispeembetet som dette innebærer. Vi har likevel villet spørre om det skulle være mulig – på en eller annen måte – å åpne seg for en slik modell uten å måtte godta at bispeembetet representerer embetet i dets fylde. Mens forholdet mellom prest og biskop er avklart i vår kirke på en måte som vi samlet vil støtte, er det spørsmålet om diakonatet som embetsteologisk byr på de mest presserende nye utfordringer.
- d. Utvalget erkjenner at de siste årtiers økumeniske samtaler om kirke- og embetsforståelsen har virket stimulerende på Den norske kirkes arbeid med disse spørsmål. Det er av betydning at dette så vidt mulig får sitt faktiske og praktiske nedslag i vår tilrettelegging av tjenestene. Ved siden av å ha reist spørsmålet tydeligere om prestatjenestens *proprium*, har vi også klarere sett betydningen av at vår kirke har en lang tradisjon med et bispeembete. Videre er behovet for å styrke og videreutvikle et karitativt diakonat blitt tydeligere erkjent, hos våre søsterkirker – men også hos oss. Og idet grunnskolens kristendomsundervisning er blitt erstattet av et dialogpreget religionsfag, stiger behovet for å styrke, og eventuelt lovfeste, en kirkelig dåpsundervisning. Økende gudstjenestebevissthet, sammen med et klarere syn for det musiske element i troen og tilbedelsen, har også medført en sterkere erkjennelse av kantorens/organistens byggende funksjon i gudstjenestelivet – og dermed for hele menighetslivet.
- e. Utvalget har måttet forholde seg til det sett av vigslingsordninger som gjelder i Den norske kirke, og som er nedfelt i *Gudstjenestebok for Den norske kirke*, del II: «Kirkelige handlinger» (1992). Dette er ordninger som har skapt uklarhet fordi de er åpne for ulike tolkninger. Dette får konsekvenser for de ulike tjenestebæreres selvforståelse. Utvalget har i sitt arbeid lagt til grunn at de gjeldende ordninger ikke skulle binde resonnementene og konklusjonene. Det overordnede motiv har vært å utarbeide premisene for at Den norske kirke kan nå til klarhet og konsistens i sin tilrettelegging av vigslingsproblematikken – ut fra en luthersk grunnholdning.

II Enighet og særmerknader vedrørende de enkelte tjenester

Gjennom sitt arbeid har utvalget kommet fram til betydelig enighet i forståelsen av de enkelte tjenester, men det gis også noen få, men viktige punkter hvor meningene skilles. Utvalget står sammen i forståelsen av at det kirkelige embete vesensmessig hører med til kirkens liv fordi kirken ikke kan være uten en ordnet forvaltning av nådemidlene. I fremstillingen nedenfor er det når det gjelder betegnelsen på tjenesteinnvielsen variert mellom «ordinasjon», «vigsling» og «signing» – etter tjenestens art og teologiske bestemmelse.

Prestetjenesten

Hele utvalget er enig om at prestatjenesten har hovedansvaret for den offentlige forvaltningen av Ord og sakrament i den lokale menighet. I dette ligger også at presten har et særskilt ansvar for læren i menigheten. Videre fremstår presten som pastoral leder, og dermed som menighetens hyrde. Når prestatjenesten ivaretar disse funksjonene etter de kirkelige forutsetninger, er denne en enhetsskapende tjeneste i lokalmenigheten.

Til prestatjenesten blir man *ordinert*.

Biskopens tjeneste

Hele utvalget har en felles forståelse av biskopens embete og ansvarsfelt. Bispeembetet er i sin kjerne prestatjeneste med visse utvidede fullmakter *jure humano*. Den lutherske bekjennelse rommer en intensjon om å føre videre *biskopens tjeneste* (jfr. CA 28). De økumeniske samtaler om bispeembetet har gjort denne kontinuitet tydeligere. Biskopens tjeneste er fast forankret i vår kirkeordning, ettersom den på kirkeens vegne ivaretar tilsyn, ordinasjoner og vigslinger. Dermed fungerer den også som enhetsskapende tjeneste. Tilsyn (*episcopē*) er nødvendig i kirken, og dette ansvar er gjennom en nær 500 år lang tradisjon i vår kirke ivaretatt av biskopen.

Videre er *hele utvalget* enig med BEM når det her heter at kirkens tilsynsfunksjon bør utøves på en «*personal, collegial and communal*» måte i biskopens tilsynsembete: «*personlig*» – knyttet til en person; «*kollegialt*» – den enkelte biskop har tilsynsansvar i eget bispedømme, men inngår nødvendigvis også i et kollegium av biskoper som samlet sett ivaretar kirkens enhet og orden; og «*felles*», i den forstand at tilsynet utøves til beste for og innenfor fellesskapet av hele Guds folk, slik det for eksempel skjer i synoder og kirkemøter. Når bispeembetet fungerer slik, kan det også fremstå som det fellesskapstegn og enhetsbånd man teologisk ønsker å fremstille det som.

Hele utvalget står sammen om at bare prester kan bli biskoper og at biskoper *signes* til tjenesten.

Diakonen – i et tredelt embete eller ikke?

Som det går fram av drøftingene ovenfor, er diakonatet et sentralt tema i denne utredningen. Dette er også tilfelle i flere andre kirkers pågående diskusjon om tjenestenes utforming.

Hele utvalget står sammen om at diakonatet skal være *karitativt* å forstå. Det er flere dimensjoner ved diakonien: den personlig utøvde nestekjærlighet i hverdagen, institusjonsdiakonien og ulike typer internasjonal diakoni. Her er fokus på sentralfunksjonen, *menighetsdiakonien*. Diakonen får i denne sammenheng som vesentlig oppgave å inspirere, målrette og lede et diakonat i den lokale menighet.

Utvalgets flertall (BAKKE, GJERP, HAANES, HAAVIK, IHLEBÆK, LEDAAL, SKJEVESLAND) mener at diakonatet er å plassere *utenfor ministerium ecclesiasticum*. Flertallet forstår diakonien som realisering av kjærlighetsbudet. Den får sin dypere motivasjon i Kristi selvutgivende tjeneste for menneskene, og dermed kan diakonien også betraktes som organisk *frukt* av den rettferdiggjørende tro (CA 4), som *den nye lydighet* (CA 6). Dette samsvarer med en

grunnstruktur i Luthers forkynnelse, som hadde to gjennomgående motiver: å utvirke tro på Kristus og å utløse gode gjerninger rettet mot nesten.

Dette innebærer at diakonien ses som en frukt av troen. Dermed oppfattes diakonien her ikke som konstitutiv, men konsekutiv, altså som en følge av evangeliet. Å inneslutte diakonien i denne forstand i det kirkelige embete (forstått som den trosskapende tjeneste med nådens midler), innebærer etter flertallets mening en fare for å gjøre diakonien nødvendig for å skape tro, med den følge at lov og evangelium blandes sammen.

Flertallet mener at man *vigsles* til diakontjenesten. Dette medfører at diakoner ikke bærer stola.

Mindretallet (KARLSEN SEIM, TJERNÆS) vil beklage at arbeidet i denne «embetskomiteen» ressursmessig ikke har ligget til rette for å fremme et gjennomargumentert forslag om diakonatet. Men innstillingen kan forhåpentligvis gi bidrag til videre samtale både i høringsinstanser, beslutningsorganer og et eventuelt nytt diakonatuvalg. Denne samtalen må skje også i konsultasjon og dialog med de kirker vi er i kirkefelleskap med.

Mindretallet vil derfor be Den norske kirke videreføre en vurdering av hvorvidt et permanent og karitativt diakonat kan innplasseres i et tredelt embetsmønster slik at det ene *ministerium ecclesiasticum* favner ulike oppdrag og en mer variert kompetanse. Slik vil den karitative dimensjon som det gamle presteløftet hadde, på ny bli ivaretatt gjennom en særlig kompetanse og et spesifikt oppdrag.

Det dreier seg da ikke om det tredelte embete der diakonatet er et forstadium til presteordinasjonen, og der biskopen, som er både diakon og prest, innehar embetet i sin fylde og gjennom ordinasjonsretten konstituerer embetet. Det dreier seg heller ikke om en modell med tjenstedifferensiering, hvor det embete presten har, utparselleres i et antall ulike spesialkompetanser. Og det dreier seg til slutt heller ikke om et samle-diakoniat med en karitativ, en undervisende og eventuelt en kirkemusikalsk forgrening som kunne gi tilhold for alle vi i dag har faste stillinger for. Det dreier seg *om* – og eventuelt *hvordan* – vi kan tenke oss et permanent og karitativt diakonat som en del av det guddommelig innstiftede embetet som forvalter de nådemidler kirken henter sin livskraft fra.

Mindretallet vil legge vekt på at diakoni ikke bare må forstås som kirkelig omsorg for mennesker i nød, men som et vitnesbyrd om det liv som gir seg selv for andre, som Guds kjærlighets stemme i verden. Slik Jesus, det inkarnerte Ord, gjorde det, bringes Guds rike nær i ord som i handling, og gjennom denne sam-kommunikasjon skapes tro når Guds barmhjertighet uttrykkes i henvendelse til og omsorg for ånd, sjel og legeme.

Den lutherske tradisjon har vært verbalt orientert med prekenen som det kommunikative kjernested. I dag lærer vi stadig mer om at kommunikasjon og språk ikke er så eksklusivt verbalt, men også åpent for ikke-kognitive uttrykk. På samme måte som dette har bidratt til en liturgisk fornyelse med større vekt på sakramentenes og andre ritualers betydning, har det redefinert hva kjærlighetsgjerningenes betydning kan være for evangeliets forkynnelse. Forstått i et slikt perspektiv vil diakonien ikke nødvendigvis være konsekutiv å forstå, og en introduksjon av diakonatet som en funksjon av det kirkelige embete vil ikke være å forveksle lov med evangelium. Distinksjonen mellom lov og evangelium er heller ikke identisk med forskjellen mellom handling og ord.

Diakonens liturgiske rolle blir ut fra dette mindre viktig. Men det vil være naturlig at det *ordineres* til diakon som et livslangt særoppdrag *innenfor* det kirkelige embete, og at diakonen dermed kan bære tjeneste-stola.

Ett utvalgsmedlem (IHLEBÆK) vil særskilt uttale at han ikke ser noen reell fare for sammenblanding av lov og evangelium ved å ta diakontjenesten inn i et tillempet tredelt embete. Slik sett kunne han ha stemt med mindretallet. Mindretallet har imidlertid etter hans mening ikke villet, eller på grunn av tidsnød i arbeidets avslutningsfase ikke kunnet, gå inn i en videre tilrettelegging av hvilken fenomenologisk bredde diakonien skal ha som en del av embetet. IHLEBÆK fastholder at bl. a. kantortjenesten i hele sin fylde befinner seg innenfor den sfære som kan kalles diakoni. Han kan derfor ikke gå sammen med mindretallet når dette vil isolere diakon-begrepet utelukkende til det som i dag er yrkesgruppen soknediakon, og mener det derfor blir en mer klar og sakssvarende grenseoppgang å forstå denne yrkesgruppen utenfor embetet sammen med bl. a. kantorene.

Til sist er *hele utvalget* enig om at diakonen etter behov og avtale kan forrette gravferd. Diakonen forretter også sognebud, men konsekrerer ikke i menighetens gudstjeneste.

Undervisningsansvaret og kateket-tjenesten

Den lutherske kirke er etter sin tradisjon en undervisende kirke. Utvalget står sammen i forståelsen av at undervisningstjenesten er uoppgivelig og må styrkes i den nåværende situasjon, ikke minst som følge av de senere årtiers utvikling i forholdet kirke/skole og av et stigende behov for en tilfredsstillende dåpsundervisning.

Denne utredningen har vist at vår kateket-tjeneste, sett i et økumenisk perspektiv, er en særnorsk variant. Dette skyldes bl. a. at dens undervisningsansvar ligger tett opp til prestens forkynner- og læretjeneste. Et flertall i utvalget ser her et problem, fordi det skaper usikkerhet om kateket-tjenestens forhold til det kirkelige embete.

Utvalget foreslår at kateket-tjenesten i sin nåværende form omformes. Intensjonen er å foreta en grenseoppgang mellom prest og kateket. Undervisningsoppdraget føres videre i form av en lek tjeneste med pedagogisk spesialkompetanse. Utvalget forutsetter derfor at vår kirke fortsatt skal ha spesifikke stillinger for undervisning. Den nye gruppe av dåpslærere som det nå er slått til lyd for (jfr. utredningen om dåpsopplæring i NOU 2000:26), inngår blant slike stillinger.

Utvalget mener at det kan åpnes for at kateketer som er kvalifisert og motivert til det, kan *ordineres* til prestatjeneste. Kateketstudenter under utdanning etter nåværende fagplaner, blir *vigslet* til sin tjeneste. Øvrige dåpslærere vil ved tjenestens begynnelse motta en *innsettelse med forbønn*.

Ett utvalgsmedlem (LEDAAL) vil videreføre en kateket-tjeneste som egen tjenestekategori, innenfor en modell hvor «tjenesten med Ord og sakrament» gis en utvidet forståelse, der også undervisningen og det karitative element inkluderes på linje med presten. På forskjellig vis vil diakon, kateket og prest tjenestegjøre med Ord og sakrament, og dermed befinne seg *innenfor* det kirkelige embete. Denne tenkning om tjenestenes differensiering samsvarer med en viss fortolkning av vigslingskapitlet i vår nåværende gudstjenestebok. *Dette medlem* vil i møte med dagens kirkevirkelighet fremholde at det er viktig å opprettholde kateket-tjenesten for å kunne videreføre og utbygge en kontinuitet og helhet i menighetens undervisningstjeneste –

ikke minst med tanke på gjennomføringen av planene for dåps- og konfirmasjonsundervisning. Hun slutter seg ellers *subsidiært* til det syn at kvalifiserte kateket-kandidater kan *ordineres* til prester og om ønskelig gis en arbeidsbeskrivelse/tjenesteordning som legger hovedvekten på en undervisningstjeneste. I tillegg til dette må det finnes en kateket-tjeneste som *vigsles* etter en liturgi som viser at dette er en lek tjeneste. Øvrige dåpslærere kan ved tjenestens begynnelse motta en *innsettelse med forbønn*.

Ett utvalgsmedlem (TJERNÆS) vil, dersom posisjon B (se nedenfor) ikke får gjennomslag, subsidiært slutte seg til LEDAALS uttalelse.

Kantorens tjeneste

Kantorens tjeneste er ofte blitt oppfattet snevert som akkompagnatør til salmesangen, men tjenesten innehar i realiteten en rekke sentrale funksjoner: ledelse av lovsangen i gudstjenesten, innføring i kirkens musikk- og salmeskatt, korvirksomhet (med tilhørende undervisning), brobygging mellom kirke og kulturliv; se videre utredningen *Vigsling av kantorer* (1998), som også klart definerte denne tjenesten *utenfor* det kirkelige embete. Gjennom de senere års arbeid med gudstjenestefornyelse og på bakgrunn av økende menighetsbevissthet, har kantortjenesten alt tydeligere stått fram som en nøkkelfunksjon i kirkens liv. Kirkemøtet 1998 vedtok derfor enstemmig at «kantortjenesten er en menighetsbyggende tjeneste som med utgangspunkt i gudstjenestens musikalske element har medansvar for gudstjenestelivet i menigheten» (sak KM 10/98).

Dersom tanken om et samle-diakoniat som inkluderer en karitativ og undervisende forgrening skulle vinne frem i den videre saksgang, ønsker utvalgsmedlemmet IHLEBÆK å markere at dette i så fall også bør inkludere kantorene. HAANES, HAAVIK og SKJEVESLAND slutter seg til dette.

Kantorer med full utdanning skal nå *vigsles* etter egen liturgi.

III Posisjoner

Av de foregående drøftinger og oppsummeringer fremgår det at utvalget har oppnådd en ganske vidtgående enighet i forståelsen av de enkelte tjenestene. Samtidig er det på enkelte punkter en viss uenighet om defineringen av tjenestene og tilordningen av dem til hverandre. Med tanke på det konkrete veivalg, synes to hovedposisjoner å avtegne seg. Disse gis avslutningsvis en knapp oppsummering:

Posisjon A

Denne posisjon fremholder at det kirkelige embete gjenfinnes i prestens tjeneste. Biskopens tjeneste er prinsipielt sett prestatetjeneste med tillagte fullmakter. De øvrige tjenester forstås som viktige leke tjenester tilordnet særskilte områder av menighetslivet.

Denne posisjon mener seg å videreføre hovedlinjen i Den norske kirkes tidligere utredningsarbeid og offisielle uttalelser vedrørende økumeniske avtaler.

Utvalgsmedlemmene BAKKE, GJERP, HAANES, HAAVIK, IHLEBÆK og SKJEVESLAND stiller seg bak denne tilrettelegging av tjenestemønsteret.

Utvalgsmedlemmet LEDAAL slutter seg subsidiært til denne posisjon, jfr. ovenfor, men ønsker i alle fall at kateket-tjenesten blir videreført som en egen tjeneste.

Posisjon B

Denne posisjon sammenfaller med posisjon A i forståelsen av prestens og biskopens tjeneste, men ønsker å holde åpen muligheten for at Den norske kirke kan inkludere et karitativt og permanent diakonat i det kirkelige embete. Kirken bes derfor om å videreføre en vurdering av hvorvidt den på luthersk grunn kan etablere et tredelt tjenestemønster.

Utvalgsmedlemmene KARLSEN SEIM og TJERNÆS anbefaler at en slik tilrettelegging av tjenestemønsteret blir vurdert.

*

Begge posisjoner understreker nødvendigheten av å oppruste kirkens undervisning i den nåværende situasjon med stor oppmerksomhet om dåpsopplæringen. Utvalget mener at anledningen nå er der til å gå opp hele dette feltet på nytt, både hva angår konkrete opplegg og aktører. Nåværende kateketer som tilfredsstillter kravene og som er motivert for det, kan ordineres til prestatjeneste. De øvrige tjenestegjør videre i sin nåværende status, som en overgangsordning underveis mot omforming av kateket-tjenesten i sin gitte form.

Det blir en prioritert oppgave i lys av NOU 2000:26 å finansiere og rekruttere en ny, stor gruppe av dåpslærere som vil komme til å tjenestegjøre i stillinger av varierende omfang.

*

Hele utvalget understreker at det ligger et stort *personlig ansvar* i å stille seg inn under en kirkelig ordinasjon/vigsling, som etter sin intensjon legger grunnlaget for livslang tjeneste. Her påtar enhver seg et spesielt ansvar for å *lære rett og leve rett*, slik at tjenesten kan skje ut fra kirkens forutsetninger, i tråd med det løfte som avgis. De *vigslingsordninger* Den norske kirke nå har, vil eventuelt måtte gjennomgås på nytt på bakgrunn av de vedtak Kirkemøtet måtte komme til å fatte på grunnlag av denne utredningen.

- a) Embetskomitéen si innstilling
- b) Referat frå Bispemøtet

Vedtak:

- 1) *TN vil takke for det grundige arbeidet som ligg til grunn for innstillinga til embetskomitéen. Samstundes vil nemnda halde fast ved at arbeidet med å fastleggje utforminga av kyrkjeleg teneste vantar meir tid.*
- 2) *TN vil ha saka føre på haustmøtet óg.*
- 3) *På det noverande tidspunktet vil heile nemnda uttala fylgjande:*
 - *saka må ikkje finaliserast på Kyrkjemøtet 2001. Sjølv om innstillinga til komitéen er inne på eit godt spor, er det framleis element som vantar ytterlegare avklaring. Difor må ikkje saka forserast.*
 - *TN vil seie seg glad for den klåre avvisinga av eit embetshierarki, samt framhevinga av det ålmenne prestedømme som innstillinga ber merke av.*
 - *TN vil også framheve det norske karitative diakonatet som eit høve til å yte noko vesentleg til den økumeniske drøftinga om kyrkjeleg teneste.*
 - *Asymmetrien mellom fleirtalet og mindretalet sine konklusjonar ser TN som ei utfordring til å sameina momenter frå begge posisjonane.*
 - *TN vil peike på at eit meir medvite kjønnspektiv er naudsynt i ei slik innstilling.*

Fylgjande moment kom fram under drøftinga og vert rådd til å bli lagt til grunn for vidare avklaring:

- *Diakoni er å forstå som organisk frukt av trua. Ei diakonal teneste innafor ministerium ecclesiasticum er ikkje samanblanding av lov og evangelium (s. 107). Samstundes er ikkje diakoni naudsynt for å skape trua. Trua er det forkynninga av Ordet som skapar. Difor er preike-tenesta naudsynt for trua. Spørsmål om diakoni er naudsynt for kyrkja, er eit anna spørsmål.*
 - *I høve til både Porvoo-avtalen og Nådens Fellesskap har Dnk plikt til å konsultere kyrkjene i desse fellesskapa om utmeislinga av diakonatet. Jf. Porvoo-erklæringa pkt. 58 b (vii) og Nådens Fellesskap pkt. 37.*
 - *Samstundes må me vere opne for at Dnk kan tolke avtalane annleis enn slik kyrkjene me deler avtalane med tolkar desse.*
 - *Ordet "embete" er problematisk i drøftinga kring kyrkjeleg teneste. Det har ikkje rot i Det nye testamentet og leier tankane inn på embetsmannskyrkja.*
 - *Makt og maktstrukturar treng ikkje å vere premiss for å drøfte korleis ein skal utforme eit syn på kyrkjeleg teneste. I Dnk har eit uordinert medlem av kyrkja mest makt, statsråden.*
 - *Innstillinga kan gje høve til å tenkje nytt om innhaldet i prestenesta. For det fyrste er embetet i den lutherske tradisjon kvalifisert som teneste (ministerium). For det andre hevder me at denne tenesta er naudsynt. Men kva er det som er naudsynt?*
 - *Etter at ikkje-teologar fekk adgang til å verte ordinerte, korleis tenkjer ein då om tilhøvet mellom kompetanse og ordinasjon?*
 - *Tilhøvet mellom embetsbærar og administrativt tilsette er ikkje teke inn i innstillinga. Ein del av det som før vart rekna som prestens proprium er med den nye kyrkjelova lagt til kyrkjeverge og dagleg leiar.*
- 4) *TN stór ei vidareføring av arbeidet med korleis kyrkjeleg teneste i Dnk bør formast ut. TN ynskjer i dette høvet å leggje til rette for ein konsultasjon i forkant av neste møte.*

